

FYRSTEN

Kaj Himmelstrup

© Kaj Himmelstrup

Der var engang et lident hertugdømme. Grozsenburg hed det. Den gamle hertug, der ledede landet, havde aldrig været folkekær på den joviale måde med festlige fadøl, som det ellers var gængs på de kanter. Han var ret kejtet og optrådte som regel med hovedet undskyldende på skrå, når han trådte frem for indvånerne for at forklare, hvorfor han regerede, som han gjorde.

Forklaringerne var begyndt at prelle af på folket, der var træt af snak og trængte til handling, så en ondsindet sjæl spredte et rygte om, at han led af handlingslammelse. Rygtet var ikke sandt, men så hårdnakket, at ikke så få af landets unge utålmodige stræbere begyndte at trippe i håbet om, at den gamle var blevet så svag, at man sagtens kunne vælte ham af tronen.

I landets glørrige fortid blev den slags afgjort gennem drabelige køllekampe. Senere blev afgørelsen truffet ved en slags ridderdyster, der fandt sted på banen foran det hertugelige slot. Sådan foregår det stadig.

Kandidaterne til magten samles til dyst på ridderbanen, og under valghandlingen er de omgivet af landets indvånere. Hver af indvånerne er udstyret med et klaptræ. Når de synes, at en taler fortjener bifald – det kan være for det, han siger, eller for hans udseende, eller for noget helt tredje, hvad der som regel er tilfældet – så kommer klaptræerne i anvendelse. Den taler, der i længst tid høster højst larm, er hertug indtil næste valg, og det fungerer fint.

En af de utålmodigt trippende var en mand med rank ryg og klare blå øjne. De mørke skægstubbe og det karakterfulde kæbeparti signalerede handlekraft og beslutsomhed, og da han trådte ind i ringen iført sine store støvler, udstrålede han en sådan selvsikkerhed, at klaptræerne gik i gang, endnu inden han havde ytret et ord. Han sænkede kæbepartiet til noget, der lignede et smil. Endnu turde han ikke kalde sig hertug, men han havde så sandelig store drømme om det, så de baskende klaptræer var en herlig opmuntring. Den ranke ryg knejsede, men han lagde endnu ikke nakken triumferende tilbage, thi han ville gerne virke, som om han var en beskeden mand.

Larmen virkede stærkt distraherende på den gamle hertug. Han så forfjamsket på sin udfordrer. De baskende klaptræer gjorde ham usikker. Klap, klap, klap, jamen for hvad, tænkte han. I virkeligheden sagde manden jo ingenting. Hvad betyder det? Har jeg tabt på forhånd? Det kan ikke være rigtigt.

Han havde forberedt sig godt og vidste, at han havde svar på alle de svære spørgsmål og store udfordringer, som det lille rige stod over for. Så han begyndte trøstigt at tale, med hovedet som vanligt let på skrå.

Men svære spørgsmål kræver desværre svære svar, og da han både var ærlig og meget gerne ville virke troværdig, så var hans svar lange og grundige og ikke nok med det, de var i sagens natur også fulde af svære ord og alt for lange sætninger. Da han var færdig med det første afsnit, så han ud over folkeskaren. Han havde ventet at høre klaptræernes dejlige lyd, men de blev liggende tavse i skødet, og indvånernes udtryksløse ansigter var som en mur af modvind. Så hankede han op i sig selv og gik i gang med det næste afsnit. Han snublede i de mange kommaer og kunne godt høre, at han ikke havde folket i sin hule hånd, men han blev troligt ved, idet han jo vidste, at hans svar var rigtige. Han troede også, forgæves skulle det hurtigt vise sig, at hvis folk bare lyttede ordentligt efter, så ville de også forstå. Det, han sagde, var jo indlysende. Hvorfor kunne de ikke fatte det? Ved den næste pause rykkede massernes tavshed så tæt på, at han var

lige ved at gå bagover. Han måtte overlade ordet til udfordreren, som straks lagde kavajen og fremviste sit store smil. Han så ud over sit folk – ja sådan tænkte han allerede – og sagde, helt uden manuskript og i meget folkelige skjorteærmer, at han lovede dem guld og grønne skove. Klaptræerne bragede, så det gav genlyd over det ganske land. Så løftede han armen med den samme bevægelse som Jesus bruger på det store billede i Grozsenburgs domkirke og tilføjede: "Og ingen tiende til hertugens stat." Bifaldet ville ingen ende tage. Ekkoet runger endnu. Ingen tiende er jo balsam for enhver skatteplaget sjæl, og hvem er ikke det?

Den gamle hertug rystede på hovedet. Sikke noget vrøvl at komme med, staten var jo ikke hans eller nogen anden hertugs, den er vores allesammens, som han plejede at sige, men inderst inde vidste han godt, at han var slået. Så korte sætninger uden reelt indhold kan ingen hamle op med. Så hvad skulle han stille op? Han tænkte, så det knagede, men inden han fik tænkt færdig, tog hans modstander igen ordet.

"Jeg har skrevet en bog," sagde han med stor selvfølelse. Bifaldet bragede og ville ingen ende tage.

Den gamle hertug forstod ikke bifaldet. Han havde selv læst bogen, hvor den skægstubbede kaldte befolkningen fej og fuld af slavesind, og alligevel havde befolkningen nu rejst sig og stod op og klappede ad ham og var jublende glade. Det var jo ikke logisk, vel? Så kom han i tanke om et gammelt cirkusnummer, han havde lært som stor dreng, og som han selv engang havde underholdt med til en familiefest i skænkestuen i Uffes fiskerestaurant, som han ellers ikke kom i. Hvis det er den slags tricks, der skal til for at overbevise om, at jeg stadig er ved fuld styrke, så er det nu. Han fandt bogen frem fra sin ransel og trådte op på ringriderbanens talerstol. Han holdt bogen op over hovedet med den ene hånd og råbte, at nu ville han vise folket, hvad den var værd.

Hans væbner anede, hvad der var på vej, og trak ham i ærmet for at advare ham, men han lod sig ikke standse. Væbneren skulle minsandten ikke blande sig i det her, det var ham, der var hertug. "Det her er anskuelsesundervisning for folket," hviskede han

lettere irriteret til ham, "bare vent og se." Så rettede han sig op og tog fat i bogens anden ende og rev den midt over.

Et stort Buh bølgede op mod ham fra alle ringsider. Han lyttede vantrø. Vidste de slet ikke, hvad anskuelsesundervisning var? Tilsyneladende ikke. Eller hvad? Så bøjede han sig og spurgte lavmælt væbneren, hvorfor hans pædagogiske magtdemonstration ikke havde haft nogen virkning.

Væbneren trak eftertænksomt i sit grå fipskæg. "Jeg tror, de fandt den pinlig," sagde han.

Det var egentlig ment som et godt råd, thi de to var – til trods for deres meget forskellige placeringer på rangstigen – ikke bare kammerater, som det hed til daglig, men også gode venner, ja endda så gode venner, at de af og til lå med hinandens koner, men den gamle hertug tog det alligevel ilde op. Det blev ikke bedre, da væbneren tilføjede, at det også efter hans mening var et ret useriøst påfund.

"Useriøst?" hvæsedde den gamle. "Du skulle snakke. Ser du måske seriøs ud med de strithår på hagen?"

Væbneren så forbløffet på ham.

"Det er da dem, har kostet os al det klaptræ, jeg ikke fik," lagde den gamle til med eftertryk. Han havde svært ved at se sit nederlag i øjnene.

Den lille orddyst kunne nemt have udviklet sig til noget værre, men det nåede den ikke, for nu blev den gamle hertug brutalt hevet ned fra talerstolen af den nye hertugs tro tilhængere, og sammen med væbneren blev han skubbet helt ud af folkemængden og endda væltet omkuld. Liggende i det grågrumsede grus måtte de nu bivåne, hvorledes otte kraftige bønderkarle først anbragte et stort ridderskjold på deres muskuløse skuldre og derefter knælede, så den nye hertug kunne stige op og anbringe sig på den flotte heraldik. Så løftede de ham op og gjorde sig klar til den store triumfmarch. Indvånerne sluttede tæt op bag dem, klaptræerne blev gemt væk og erstattet med tændte fakler, der kastede et gyldent skær over manden på heraldikken, og med store stolte skridt bevægede skjoldbærerne

sig nu op mod slottet, fulgt af det jublende fakkeltog. De fortsatte over vindebroen og endte i den pragtfuldt oplyste riddersal, hvor de holdt mange ordrige taler og festede til den årle morgen.

I det dugvåde grus lå den gamle hertug og væbneren. De så på hinanden og konstaterede, at nederlaget havde trukket dybe resignerende furer i deres ansigter. Et kort øjeblik har de vel også overvejet, om det var umagen værd at genoptage deres lille skænderi, men da det stod klart for dem begge, at der ikke var nogen overbevisende grunde til det, afholdt de sig fra det. De var jo da også venner, når det kom til stykket, og på samme side. I stedet så de sig om, og da gik det op for dem, at de var helt alene på pladsen. Ensomheden lagde sine kolde hænder om dem, og som om det ikke var nok, gjorde duggen dem ubehageligt våde bagi.

Så rejste de sig. De måtte nødtvungent følge traditionen og vandre om til fløjen på bagsiden af slottet og gå ind ad bagdøren og ned ad den kolde, smalle trappe til det, der i tidligere tider havde været det frygtede fangehul, men nu var blevet det lokale, hvor de slagne kunne sunde sig.

På vej ned ad den stejle trappe sagde fipskægget: "Trøst dig, det varer ikke længe, inden vi møder ham i Tinget."

"Hvad skulle det nytte?" sagde den gamle hertug.

"Så bliver vi i det mindste hørt," sagde fipskægget.

"Af hvem?"

Fipskægget blev ham svar skyldig. Den gamle hertugs skepsis var velbegrundet. Tinget var et lokale i slottet, hvor en lille gruppe mænd og nogle få kvinder samledes den første dag efter nymåne. De fleste af tingsmedlemmerne var tilhængere af den nye fyrste, men der var også enkelte tabere, der havde fået klaptræ nok til at være medlem. Meningen med Tinget var, at medlemmerne kunne give deres mening til kende, hvis de havde en, hvad der ikke altid var tilfældet, men det var naturligvis hertugen, der i sidste ende bestemte.

Egentlig var Tinget ret overflødigt, men det var en gammel reminiscens fra en kort epoke, hvor Grozsenburg havde haft

folkestyre. Det var blevet indført, fordi man var blevet vildledt af - den vrangforestilling, at et folk kan styre sig selv, hvad et folk naturligvis ikke kan. Det foregik med tidsspildende snak og blev hurtigt opgivet på grund af den manglende effektivitet. Men af sentimentale grunde havde man bevaret Tinget. Det viste sig også meget belejligt. Over for kritiske udenlandske besøgende kunne man prale med, at Grozsenburg ikke var et grimt diktatur, men et land, hvor folket blev taget med på råd, selv om rådene desværre kun sjældent kunne følges.

Den gamle hertug og væbneren tog det sidste trin ned ad trappen og åbnede døren til det gamle fangehul. Her ventede deres få trofaste tilhængere med tårevædede ansigter og et humør, der var lige så lavthængende som den enlige slatne guirlande, der dinglede i et hjørne og forgæves prøvede at konkurrere med spindelvævene. Håbet om en bedre fremtid var dødt og ikke til at genopvække.

Man kan mene meget om den gamle hertug, og det har mange så sandelig også højlydt gjort, men han var dog ikke uden format, sit skrå hoved til trods, heller ikke i denne sorgramte stund. Med tilbageholdte tårer roste han sine tilhængere for deres ihærdige klaptræsindsats, som jo altså desværre ... her måtte han rømme sig og holde en længere pause, mens han viskede en tåre af øjenkrogen, men så kaldte han dem kammerater og brød ud i en af de taktfaste sange med knytnæverim, der stod hans hjerte nær. Alle omkring ham stemte i, på nær væbneren. Ikke fordi han var obsternasig og bar nag, han var lovlig undskyldt, han var brummer. Så blev der ellers hældt fadøl ned til de knuste hjerter, uden at det dog var i stand til at lette på stemningen. Den ebbede hurtigt ud til ingenting og forsvandt som et langt dybt suk under kælderhvælvingerne.

På vejen hjem passerede den gamle hertug Uffes fiskerrestaurant. Værten stod i døren. Han smilede stort og gned sig over den sorte schnurrbart og spurgte skadefro den gamle hertug, om ikke han var enig med ham i, at nu kunne det kun gå fremad?

“Den nye hertug er jo fuld af fine, flotte ideer, ikke sandt?” sagde han. “Stol på mig. Han vil blive husket som en stor statsmand.”

“Fine ideer?” sagde den gamle tørt. “Han blev sat i gabestokken for ikke så længe siden. Har du glemt det? Fordi han havde fået fine ideer.”

Grinet under den sorte schnurrbart forsvandt og efterlod et måbende hul. “Det er det, han vil blive husket for,” sluttede den gamle med eftertryk.

Det tog flere øjeblikke, inden den ellers så slagfærdige Uffe fik mælet igen, men da var den gamle hertug for længst uden for hørevidde.

For sandt var det jo, at den nye hertug som ungt menneske og under en tidligere hertug havde haft ansvaret for statens finanser, og at han på den post havde fiflet så meget med både mønter og sedler, at han som straf var blevet sat i gabestokken adskillige dage i træk, da han endelig blev afsløret. Det havde Uffe glemt, og han var ikke glad for at blive mindet om det. Han kastede et indædt blik efter den gamle, men han var forsvundet i aftenens tussmørke. Så vendte han sig og gik ind for at betro sig til sine fisk.

Den gamle hertug havde fuldstændig ret i det med det grimme fifleri med statskassen, men han tog alligevel fejl. Det var ikke det, den nye hertug ville blive husket for. Den slags manøvrer tilgiver Grozsenburgerne gerne deres politikere. Hellere langfingret end langsynet, siger en grozsenburgsk talemåde. Og det langsynede var ikke just det, den nye hertug var bedst til.

Den følgende morgen sov de fleste længe, og da de vågnede rundt om i de svedige alkover, var de ret klatøjede. Men ikke vor helt. Tværtimod. Han var besat af kropskontrol og en bestandigt nagende angst for ikke at have styr på hver enkelt lille muskel, så han havde været oppe siden den årle morgen og på stropetur i skoven. Tre tykke ege havde han fældet og dertil jongleret med sin hellebard. Nu var han i gang med at muge ud i den gamle hertugs gemakker og gøre dem til sine egne. Det var hurtigt gjort. Rygterne om den gamle hertugs ubeslutsomhed og manglende

handlekraft havde intet på sig. Der lå ingen støvede dokumenter med vildfarne planer, der forgæves ventede på at blive ført ud i livet. Havde der været nogle, var de røget ud øjeblikkeligt, ulæst, for den nye hertug var en stålsat og beslutsom mand. En knækket pennefjer og en spilledåse med sange af den slags, der gav den nye hertug politisk myrekryb, det var alt, hvad der var. Begge dele røg ud. Nu skulle der regeres. Han havde sat sine tro væbnere stævne.

“Vi skal i gang med ommøbleringen,” indledte han, så såre de trådte over tærsklen.

“Det har du da været,” lød det med spag stemme fra den tykkeste af væbnerne. Han havde svært ved at genkende lokalet. Hvor der før havde været stole med samme sædehøjde, var der nu en tronstol til den nye hertug og knælepuder til resten. Det huede ham ikke. Men et hvast blik fra hertugen fik ham til at sluge de ord, han ville have sagt. Han anbragte sig med en del besvær på knælepuden og ventede andægtigt på, at Fyrsten, som den nye hertug fra nu af ville kaldes, skulle fortsætte. Så dristede en af de andre knælende sig til at spørge, hvad han mente med ommøblering. “Vi skal vel bare gøre det modsatte af, hvad den gamle hertug gjorde, han levede jo højt på at dele gaver ud. Det var hans politik.”

“Ja,” sagde Fyrsten, “og den stjæler vi. Folket skal holdes i god ro og orden og tro, at alt er som det plejer at være, og at staten betaler.”

“Hvad er det så, vi skal ommøblere?”

“Grozensburgernes sindelag.”

Fra deres ydmyge plads på knælepuderne så væbnerne på ham med åbne munde. Sindelag? De havde troet, de skulle høre om guld og grønne skove og ingen tiende til staten. Ingen turde dog stille spørgsmål, og selv om nogen skulle have gjort det, ville Fyrsten ikke have svaret, men kørt videre med næste punkt på den plan, han havde lagt. Den vrimlede med punkter, der ufortøvet skulle sættes i værk, så det blev en meget lang tale, han holdt, men den vil vi ikke trætte vor læser med at gengive her.

Den tykke væbner hørte kun efter med et halvt øre. Han sad og stirrede på Fyrstens støvler, der forekom ham usædvanligt store. Hvis han var kommet for skade at sige det til Fyrsten selv, havde det ikke gjort noget. Fyrsten ville med stor selvfølelse have sagt: "Nej, mine fødder er ikke små. Jeg er sat i verden for at sætte store aftryk."

Udenfor trommede regnen ned i tykke stråler og slog tappenstreg på byens tage. I et af de mere ydmyge huse sad Per Pottemager ved sin drejeskive og kiggede mismodigt ud på uvejret. Han var ingen lærd mand, men han havde længe lyttet interesseret, når nogle af landets kloge hoveder havde talt om, at den venligt skinnende sol og den blide blæst, som Grozsenburg hidtil havde nydt godt af, muligvis ikke ville fortsætte med at skinne helt så venligt og blæse helt så blidt. Pottemagerens mangeårige omgang med det genstridige ler havde lært ham, at naturen kan være ret omskiftelig og lunefuld, så han var tilbøjelig til at tro, at de kloge kunne have ret. Derfor glædede det ham også, at den gamle hertug havde lyttet til de kloge og troet så meget på dem, at han havde bygget et hus i hele to stokværk til dem. Der kunne de have deres pottemål og alenstokke og forsøge at finde ud af, hvad der var myte, og hvad der var realitet. For som den gamle hertug havde sagt i en af de taler, han jævnligt holdt på torvet, så bør vi ikke være uforberedte, hvis det værste skulle ske.

Pottemageren havde en enkelt gang talt med gode bekendte om vejrligets trusler. Men de havde trukket på skuldrene og sagt herregud, en enkelt sky på himlen, skulle det være et problem? En af dem havde endda med en overlegen mine sagt, at den slags fluktuationer var normale, og så var den diskussion slut. Sådan et fint fremmedord kan jo lukke munden på enhver, og det lukkede selvfølgelig også munden på den sagtmodige Per. Da han kom hjem og slog det op i ordbogen, betød det såmænd kun, at noget går op og ned, sådan som det meste i vores tilværelse jo gør. Men som han nu sad og så ud i det mistrøstige vejr, havde han ikke svært ved at forestille sig, at det sagtens kunne gå nedad og kun

nedad og endda ende med det værste uden overhovedet at fluktuere. Thi han havde ikke kun udsigt til den smattede gade, hvor trædestenene for længst var oversvømmede, han kunne også se, at Storåen, der normalt snoede sig dovent og lavvandet gennem hovedstaden, kun var nogle få uhyggelige håndbredder fra at bruse ud over alle bredder, og det var så sandelig usædvanligt.

Men pottemageren kunne lige så lidt som andre, der skal tjene til livets ophold, sidde og kigge på vejret i timevis og gøre sig sære tanker om en ubehagelig fremtid, så han klaskede en klat ler på drejeskiven og sparkede den i gang og begyndte at forme den første af en serie søbemadstallerkener.

Sent på eftermiddagen stilleden tappenstregen af og regnen hørte op. Pottemageren rejste sig og vaskede ler af fingrene. Han skulle til urtekræmmeren efter spegesild og løg og tog overtøj og fedtlæderstøvler på. Men han havde ikke gået mange skridt, før han fik sig en forskrækkelse. Der hvor de kloges hus i to flotte stokværk havde stået, var der ingenting. Der lå et par knuste mursten og ellers lidt vådt støv og grus og stumper af bindingsværk. En mand i træskostøvler og blå arbejdskutte var ved at feje stumperne sammen og skovle dem op i en trillebør.

“Hvad er der dog sket her?” spurgte pottemageren.

“Der var ikke brug for huset mere,” sagde manden.

“Det var næsten nyt.”

“Det er nok muligt,” sagde manden og fejede videre.

“Jamen hvad så med de kloge og deres alenstokke?”

“Dem var der heller ikke brug for.”

“Hvem har dog bestemt det?”

“Fyrsten.”

“Det er sandelig gået hurtigt.”

“Han er en handlingens mand,” sagde manden med træskostøvlerne og hankede op i trillebøren og kørte væk.

“Det må man sige.” Pottemageren kunne ikke komme sig af sin forbløffelse. Han stod længe og så på den gabende tomme grund og kunne ikke rigtig finde ud af, hvad han skulle tænke om det. Han havde mest lyst til at være forarget. Så tog han sig sammen

og fortsatte hen til urtekræmmeren og spurgte forsigtigt, om han havde hørt det. Og jo, det havde han da. Og hvad mente han så om det?

“Ingenting.”

Pottemageren burde have vidst, at urtekræmmere ikke snakker politik med deres kunder, men han kunne ikke lade være med at spørge, om det da ikke var en skam, at de kloge ikke fik lov at være kloge. Måske kunne de afværge en ulykke?

Urtekræmmeren vidste udmærket, hvorfor Fyrsten havde gjort de kloge både hus- og arbejdsløse. Det var meget enkelt. Fyrsten kunne ikke døje den højeste af de kloge, som oven i købet også var ham, der bestemte i huset med de to stokværk. Og så røg han ud. Magt er magt, og magt skal bruges, den tankegang var urtekræmmeren helt med på, han brød sig heller ikke selv om den høje kloge, men det fortalte han naturligvis ikke pottemageren. Han nøjedes med at sige, at nye koste fejer bedst, hvad pottemageren ikke helt forstod meningen med, men for en urtekræmmer, der også sælger koste, var det åbenbart en helt naturlig ting at tale godt om koste.

Urtekræmmeren gav ham en stor spegesild og et flinkt smil og to løg og ‘hav en god dag og gå med Gud’, og så kunne pottemageren vende næsen hjemefter. Men efter et halvt hundrede skridt rendte han ind i dagens anden overraskelse. Han stoppede forbløffet op og gloede. På den før så øde tomt var der rejst en primitiv fjællebod med spraglet sejldugstag og kulørte lygter. Bag disken stod en ung springfyr med bare arme og et smil, der skulle lokke kunder til. Pottemageren gik nærmere, stadig fuld af undren, og pludselig huskede han, hvad urtekræmmeren havde sagt om at feje.

“Er du den nye kost?” spurgte han.

“Javist,” sagde det unge menneske. “Jeg kan feje alt af bordet,” tilføjede han med storsmilende selvsikkerhed.

Pottemageren nikkede forlegent. Han havde bange anelser, men inden han nåede at sige noget, begyndte friskfyren energisk på noget, der lød som en salgstale. “Hvor får man mest for

pengene?” sagde han. “Det er det, det handler om. Vi har ikke for mange af dem, så de skal bruges med fornuft.” Og så remsede han ellers op, hvor pengene kunne gøre mest nytte, og det var i hvert fald ikke i de to stokværk hos de kloge, snarere her under de kulørte lygter.

Pottemagerens øjne flakkede rundt over fjælleboden for at se, om skiltet fra det gamle hus var sat op her. Det var det ikke. De bange anelser blev ikke mindre. For nok havde springfyren ret i, at man selvfølgelig skal have noget for sine penge, men hvordan hang det sammen med, at alt skulle fejes af bordet? Gjaldt det også litermål og alenstokke, for ikke at tale om de kloge hoveder og al deres viden?

“Hvad er der blevet af det, der var i huset?” spurgte han.

Friskfyren lo. “Hvad skulle vi med det?”

Pottemageren nåede ikke at svare. Friskfyren fortsatte: “Det er Fyrstens filosofi, har du ikke hørt om den? Han siger, vi ikke har brug for kloge folk til at bestemme, hvad vi skal mene, så han har valgt mig.”

Nå, tænkte pottemageren, det kan da ikke skade at lytte til en klog mand eller to, mener Fyrsten virkelig det? Men han fik ikke lejlighed til at spørge om mere. Han ville ellers gerne have vidst, om det unge menneske så havde et nyt og anderledes hoved, der kunne erstatte de kloges, men i mellemtiden havde springfyren fundet en anden tilhører, der så ud til at være mere lydhor, og hun fik nu en lang belæring om, at rygterne om den stormende springflod og gletcherne, der smeltede alt for hurtigt, var stærk overdrevne. Det er falske myter, sagde den selvbevidste friskfyr, og de bør ikke bare gendrive, men aflives, for de står i vejen for de sande løsninger. Og så spurtede han ellers videre i sin prædiken om, at han havde masser af sande løsninger. Nu skal De bare høre frue ...

Men da havde pottemageren allerede vendt ham ryggen og var gået videre hjemad med sin spegesild og de to løg. Han var enkemand og sandt at sige ikke nogen ørn i et køkken, men løgsovs og kogt kål stiller jo ikke de store krav, så middagen var

hurtigt klar. Den var også hurtigt spist. Han stirrede ud i tasmørket og prøvede at få styr på tankerne, og det var ikke ligetil, for det havde sandelig været en dag med mange modsigelser og sære fornemmelser, og det gjorde ikke tænkningen nemmere, at spegesilden havde gjort ham temmelig tørstig. Fadeburet var tomt, så Uffes skænkestue fristede. Han havde det godt nok lidt svært med Uffe. Manden var en forsoren gavtyv, der kunne finde på at komme salt i øllet, mens han smilede under schnurrbarten, men han var også en jovial og folkelig type, der kunne skabe god stemning i lokalet, så pottemageren trak i koften og gik på værtshus. Og hvem traf han der? Den meget snakkende Børge Børstenbinder. De havde været sidekammerater i almueskolen og var stadig venner, og Børge havde selvfølgelig straks noget at fortælle.

“Har du hørt det?” sagde han og svarede straks selv: “Den nye hertug har givet besked til vores sparekasser. De skal ikke længere være sparekasser, men lånekasser, og de skal rask væk låne penge ud til folk. Er det ikke herligt, Per?”

Han løftede kruset for at skåle med pottemageren, men Per forstod ikke, at det skulle være nyt.

“Vi har da hele tiden kunnet låne i sparekassen,” indvendte han.

“Ja tak,” sagde Børge, “men nu kan vi låne uden at betale tilbage. Hvad siger du så?”

Per sagde ingenting, for det var jo nonsens. Et lån, man ikke skal betale tilbage, det er da ikke et lån, det er en gave. “Og sparekassen giver mig bekendt ikke gaver,” sagde han stilfærdigt, “hverken til dig eller mig, heller ikke hvis de skifter navn til lånekassen.”

“Du forstår ikke systemet,” sagde Børge.

Det mente Per nu nok, at han gjorde. “Når jeg låner, betaler jeg både renter og afdrag.”

“Jaja,” sagde Børge, “du skal stadig betale renter, selvfølgelig skal du det. Men du slipper for afdragene.”

“Hvordan kan det lade sig gøre?”

“Ja det ved jeg ikke,” sagde Børge med salig stråleglans i

øjnene. "Men de der afdrag, det bliver først engang langt ude i fremtiden, hvor vi har penge nok. Den tid den sorg. Skål!"

Per var, som du sikkert allerede har konstateret, en fredsommelig mand, der helst undgik kiv, så han sagde skål og opgav at finde ud af, hvad der var op og ned i den historie. Da de havde sat krusene, ville han skifte emne, men den meget talende Børge var allerede i gang med at fortælle, hvad han ville bruge lånekassen til. Hans børstenbinderi skulle udvides, og han ville ansætte nogle svende, helst så mange, at han ikke selv behøvede at arbejde. "Det skulle du også gøre, inden du får slidgigt i fingrene af alt det tunge ler."

Per nikkede godmodigt. Han havde lidt afsavn nok på grund af de lån, han havde haft som ung, da han byggede sit værksted, den trædemølle skulle han ikke ind i igen, men det holdt han for sig selv. Så skålede de igen og tømte krusene, og Børge bestilte en ny omgang, for han havde det med at være stor i slaget.

Ugen efter fik pottemageren besøg af sin fætter Frank fra provinsen. Han kom med dagvognen helt ude fra Kildebakkerne, egnen langt derude vestpå, hvor Storåen har sit udspring. Her havde han en firlænget gård med adskillige tønder land.

"Hvad skylder man fornøjelsen?" spurgte pottemageren. "Trængte du til at se familien?"

Det var et drilsk, men ikke uvenligt spørgsmål, for familie var ikke det, fætteren gik mest op i. Han måtte da også indrømme, at han kom, fordi han skulle i lånekassen. Han havde hørt om Fyrstens fantastiske ide, og nu havde han store planer. Den firlængede skulle gøres femlænget.

"Femlænget?" Pottemageren gloede forbløffet på ham. Han kunne ikke se en femlænget gård for sig.

"Ja," sagde fætteren, "Så bliver der plads til mange flere grise."

"Har vi ikke grise nok?" spurgte pottemageren. Han mente at have hørt, at der for hver af det lille riges indbyggere var mere end fem dusin grise, og i hans ører lød det som mere end rigeligt.

"Grozensburgske grise er efterspurgt over hele verden," sagde fætteren, "det er det, der er fidusen." Og så udmaledede han,

hvordan der i den femte længe kunne opfodres grise i en lind strøm til de sultende masser i det hungrende udland, og det var da nærmest en medmenneskelig kærlighedsgerning, ikke sandt? Han sagde ikke så meget om den linde strøm af gode grozsenburgske gulddukater, der ville ende i hans pengekat, men pottemageren kunne da godt gennemskue, at det vist ikke var en uvæsentlig drivkraft bag fætter Franks omsorg for verdens nødlidende. Og fred med det, pottemageren lavede jo ikke selv lertøj udelukkende for at få afløb for sine kunstneriske evner, det skulle da også gerne give brød på bordet.

Det kom der så også i de følgende måneder. Folk skulle pludselig udskifte de gamle potter med nye, og nu måtte de altså endelig være med kulørt glasur i alle nymodens nuancer, og hvor han før havde solgt flest totommers, var det nu de tolvtoommers, der gik som varmt brød. Når han gik til urtekræmmeren, kom han heller ikke til med det samme, næh, nu var der trængsel og ventetid og konstant kø ved kassen. Og sådan var det over det hele. Der gik en købefest hen over det lille rige, og i lånekasserne jubede de, når de skovlede dukater over skranken til kunderne. Det var herlige tider, ingen tvivl om det, sagde folk, mens de hastede fra krambod til krambod, det føltes som juleaften. De havde knap tid til at stoppe op og lytte til byens markskriger, der hver time trådte ud på balkonen på rådhuspladsen og udbasunerede dagens blanding af nyheder og billige tilbud, tilsat lidt almindelig bysladder. Den højtråbende mand gjorde sig ellers stor umage med at fortælle, at det var Fyrsten, der var skyld i alle herlighederne, thi han havde taget toppen af den forhadte tiende. Tag nu og skøn på det, og klap ad ham næste gang vi mødes på ringriderbanen.

“Det vil jeg nu lige tænke over,” sagde pottemageren til sig selv. Der var godt nok mere salg i lertøjet end før, men hans tiende var trods alt sliddet ikke så stor, at der var nogen top at tage af. “Men jeg vil tro, fætter Frank har stor glæde af det, men fred med ham,” tilføjede han godmodigt, for han undte sine medmennesker det godt.

I Grozsenburgs hovedstad lå der en domkirke. I modsætning til hvad der var tilfældet i nogle af nabostaterne, var den ikke underlagt paven. Typisk for grozsenburgerne havde de deres egen religion, og lige så typisk for dem var, at kun få af dem troede på den, og endnu mere typisk var det, at ingen overhovedet tog den alvorligt, end ikke juleaften, for da var de ude at handle. Hvad grunden var, kan man kun gisne om. Nogle mener, at alt det med åndelighed slet ikke lå for grozsenburgerne. De havde simpelt hen ikke talent til det. Syrlige stemmer har ymtet, at grozsenburgerne, hvad det mentale og intellektuelle angik, var så utroligt nøjsomme, at mad, kønsliv og umådeholden druk var højdepunkterne i deres sparsomme tankeliv, men det synspunkt er jo næsten for ondskabsfuldt, til at man kan viderebringe det. Hvorom alting er, så var det skralt med troen, ikke kun i de underste klasser, men også hos dem, man burde forvente mere af. En af de få troende borgere dristede sig for eksempel til at spørge Fyrsten, hvad han troede på, og den rankryggede mand svarede uden tøven med fast stemme: "Enhver må tro på det, han vil, men min regering tror på det, der kan måles og vejes og tælles", og så talte man ikke mere om det, for det lød jo for de fleste som det eneste rigtige. Ingen skal bestemme over vores smag og behag og tro, at de ved bedre, som Fyrsten flere gange havde sagt, og hvad skal vi med alt det luftige, der ikke kan måles og vejes?

Når emnet overhovedet bringes på bane i dette eventyr, så er det fordi der på den anden side af havet, mange dages sejlads fra Grozsenburg, lå et fremmedartet land, hvis indvånere ikke delte hverken sprog eller religion med grozsenburgerne. For den sags skyld delte de heller ikke madvaner og klædedragt og levevis med dem, og det havde hidtil været helt i sin orden, for grozsenburgerne opfattede sig selv som et særdeles tolerant folkefærd, der ikke kunne drømme om at blande sig i andre folks uforståelige særheder eller sige noget nedsættende om det.

Nu var der imidlertid sket det, at nogle af disse fremmede havde vovet den lange tur over det farefulde hav og havde taget bolig i Grozsenburg. De var endda begyndt at dukke op i gadebilledet, og

det gav naturligt nok anledning til en del snak Som regel går folks snak ud på, at man bekræfter hinandens meninger, for de færreste bryder sig om at skændes, men i dette tilfælde viste det sig, at meningerne var stærkt delte, hvad der fik nogle til at råbe højt og andre til helt at tie.

“Men selvfølgelig skal man da have en mening om det,” sagde Børge Børstenbinder, “jeg har selv flere.”

Det var for så vidt et typisk svar, for ganske mange grozsenburgere var i tvivl. Få af dem havde talt med de fremmede, og endnu færre havde besøgt dem i deres afsondrede kvarterer. Men en mand som Børge Børstenbinder kunne godt sige noget positivt om dem. Når han kunne det, var det fordi han havde ansat et par af dem i sit nyligt udvidede børstenbinderi, og her gjorde de skam udmærket fyldest. De kunne ikke helt hamle op med en dansk faglært børstenbinder, naturligvis ikke, men de var arbejdsomme og pligtopfyldende, og så krævede de ikke helt den samme løn, så i den sidste ende svarede det sig.

“Men det er godt nok underligt,” tilføjede Børge, “deres gud er kvinde, og så har hun to ansigter, har man hørt magen?”

Pottemageren trak på skuldrene. “Hvorfor ikke? Jeg husker fra min skolegang, at der skulle findes et fjernt rige, hvor man dyrker en gud med elefanthoved og snabel.”

“Ja men to ansigter!”

“Ja hvad,” sagde pottemageren forsonligt, “en gang i fortiden var der et fremmed folk, der troede på en med fire hoveder, et for hvert verdenshjørne.”

“Jamen det her er nutiden,” sagde børstenbinderen og bandede, for han syntes, det var for sært. “To ansigter. Et hvidt og et sort, hvad er meningen?”

Det vidste pottemageren ikke, men det lød da ret menneskeligt, syntes han, så hvorfor ikke? “Vi har jo alle sammen en lys og en mørk side, hvorfor skulle deres gud så ikke have det?”

“Jeg har sgu ingen mørke sider,” sagde Børge. “Det har vores gud da heller ikke.”

Potte mageren tav, han vidste ikke så meget om Grozsenburgs

gud, og slet ikke noget om hans gode eller dårlige sider, så diskussionen ebbede ud, inden den nåede at ødelægge venskabet. Men emnet var ikke sådan at undgå, for senere på dagen lagde fætter Frank vejen forbi. Han var på vej i lånekassen efter en halv skæppe dukater til at udvide den femte længe, den med grisene, og han var ikke den, der tav om den sag. Han skar igennem med argumenter, der var svære at gendrive. "Jeg kan ikke se," sagde han, "hvad nytte de gør her, når de ikke spiser grisekød."

I fladlandet Grozsenburg var der normalt ikke meget at hidse sig op over, men de fremmede bragte minsandten gemytterne i kog. Hist og her splittede det gamle venskaber ad, ja endda hele familier, og man hørte sågar rygter om, at mænd og koner vendte hinanden ryggen i sengen, så det er ikke for meget at sige, at det efterhånden delte indvånerne i to lejre. Det varede heller ikke længe, inden enkelte af dem gjorde modstanden mod de fremmede til deres levevej. Når pottemageren for eksempel gik på grønsagsmarkedet for at købe kål, måtte han løbe spidsrod forbi en ny bod med en lille lysblond dame. Hun solgte ikke noget, men talte i et væk og havde altid mange lyttere foran sig. En enkelt gang var pottemageren stoppet op og havde konstateret, at hun talte jævnt og ligetil og næsten snusfornuftigt, helt uden de falbelader, som de kloge brugte, og alligevel – eller måske netop derfor – blev folk stående og lyttede, for de fornemmede helt klart, at ordene kom fra hjertet. Om det nu også forholdt sig helt sådan, var pottemageren lidt i tvivl om, for han havde også set nogen spytte efter hende og kalde hende hjerteløs. Men der var i hvert fald mange, der lagde en skilling eller to i den lille cigarkasse, hendes menighed holdt frem, formodentlig fordi de fandt, at damens ligefremme ord faktisk udtrykte det, de selv mente, men ikke selv havde været i stand til at sætte de rigtige ord på.

Når damen kunne leve af sine meninger, var det dog ikke kun på grund af cigarkassen, men fordi hun var medlem af Tinget. Også her talte hun af karsken bælg, og hun gjorde det klart for Fyrsten, at han havde at lytte, hvis han ville fortsætte på sin post.

Fyrsten mente godt nok, at enhver måtte tro, som han eller hun ville, og det gav den lille dame ham nødtvungent ret i, men hun var altså af den urokkelige mening, at hvis man havde en forkert tro, så måtte man flytte tilbage til det land, hvor den tro hørte til. Vi kan ikke have to slags tro i Grozsenburg, sagde hun, og så satte hun ham ellers stolen for døren. Hvis han ikke ville sørge for nogle gardister ved grænsen, der kunne holde de fremmede ude, så ville hun ikke støtte, at han blev siddende på tronen. Fyrsten, der var en realistisk mand, der hverken gik op i tro eller i noget så betydningsløst som de fremmede, rejste sig høfligt og bukkede. Så sænkede han kæben og smilede sødt og sagde, at de gardister skulle være på plads ved grænsen allerede den dag i morgen. Og sådan blev det, og den lille lyshårede dame smilede tilbage og sagde mange tak, uden at det dog lød, som om det kom fra hjertet.

“Det manglede bare,” sagde Fyrsten og satte sig og skubbede sig mageligt til rette. Han havde et øjeblik følt tronen brænde under sig. Nu glædede han sig over, at han var sluppet så billigt. Herregud, nogle få fremmede, hvad betød det. Nu havde han til gengæld en forbundsfælle til alt det andet.

Grozsenburg er som sagt omgivet af hav, endda til tre sider. Sejler man til den ene side, havner man i landet, hvor de fremmede har boet i årtusinder. Sejler man til den modsatte side, ender man i et land, der kun har været beboet i nogle få hundrede år. Det er alt for stort til at være et hertugdømme, et kongerige er det heller ikke, for den tradition har indvånerne for længst gjort op med. I stedet vælger de hvert fjerde år en høvding.

Det traf sig nu sådan, at de netop havde valgt en ny høvding, en mand med tætsiddende øjne og en stærk hang til at gå i hatte med store skygger og støvler med høj hæl og kort skaft. Han gik nu rastløst rundt i sin nye og meget store hvide bjælkehytte og havde ikke den ringeste ide om, hvad han skulle tage sig til, og hvad hans vælgere ventede af ham. Hans tanker flakkede hjemløst tilbage til ungdommen, hvor det hver dag var lykkedes ham at flygte fra omverdenens forventninger ved hjælp af noget,

landets oprindelige indbyggere kaldte ildvand. Men der var ingen ildvand i den hvide bjælkehytte, som kunne hjælpe ham til at flygte fra den virkelighed, der tårnede sig op foran ham.

Nu kan man som regel ikke undgå, når man tænker på sin besværlige ungdom, at minderne om ens mor og far melder sig, og det skete også for vor ven her, og det gjorde ikke hans rastløse rådvildhed mindre eller hans bedrøvelige beslutsomhed større. Hans far havde selv været en berømt høvding med store bedrifter på slagmarken, og sådan et faderbillede er naturligvis tungt at slæbe rundt på, så han havde svært ved at tro på, at hans egen statue engang med tiden skulle hugges ud i de høje klipper ovre vestpå, så han kunne indtage sin plads ved siden af de majestætiske statuer af fortidens store høvdinge.

Men historiens veje er uransagelige. I landets største by lå der to driftige handelsboder. De lå så tæt på hinanden som var de tvillinger, og de var fulde af geskæftige mennesker fra tidlig morgen til sen aften. Men pludselig en dag stod begge bygninger i flammer, og inden dagen var omme, var de brændt ned til grunden. Et grufuldt syn, der gav dybe sår i sindet og vakte stor sorg, men også stor vrede, ikke mindst fordi der var så mange, der ikke nåede at slippe ud i tide, men led en pinefuld død. Rygtet gik, at branden var antændt af fjender fra fjerne fremmede lande.

Så skete der noget. Vor ven i den hvide hytte tog den bredskyggede på og trådte kampberedt frem for folket. Med højt hævet knytnæve og den anden hånd hvilende på pistolens skæfte slog han fast, at de skyldige straks skulle fanges og klynges op i det nærmeste træ, som vanen var i hans land. Gerningsmændene var ganske vist døde under branden, men hjernen bag attentatet sad i god behold godt gemt i de golde bjerge i et fjernt land, så nu var dette land altså et fjendeland, slog han fast. Det skulle angribes og banditten klynges op. Og de, der ikke er med os, er mod os.

Tilbage i den hvide hytte måtte hans rådgivere bedrøve ham med, at helt så ligetil var det ikke. Han måtte have nogle flere lande med sig.

“Flere lande?” sagde han og stirrede vredt på dem med de

tætsiddende. "Jeg kender sgu ingen lande."

Rådgiverne forklarede tålmodigt, hvorfor det var nødvendigt med en koalition, som de kaldte det.

"En hvad for en?"

"Jo altså – ..." Rådgiverne sendte sigende sideblikke til hinanden, men de fik da sagt, at enegang ikke var en god ide.

"Sludder," sagde vores ven og jog sporerne ind i stolebenet. "Enegængerer, ham der ordner det hele på egen hånd, er det måske ikke filosofien i vores land?"

"Naturligvis," sagde rådgiverne og bukkede, men så fortsatte de med deres indvendinger og gode råd, flot pakket ind i fine fremmedord, der endte med at køre ham træt.

I de følgende dage og uger gik de så i gang med at spørge alverdens lande, om de ville være med til at fange banditten. Langt de fleste sagde nej, og det blev høvdingen ret sur over, men så fortsatte rådgiverne med at spørge, forgæves desværre, indtil de til sidst sagde, at nu havde de skrabet bunden og fundet et lille land, der nok ville være med. Grozsenburg hed det.

"Det har jeg aldrig hørt om," sagde høvdingen. "Det må være småt."

"Det er på enhver måde småt," sagde rådgiverne, "men en dråbe hist og en dråbe pist, ikke sandt?"

Høvdingen gryntede. Det tog rådgiverne for et ja, og så blev Grozsenburg spurgt.

Fyrsten blev fyr og flamme. Han slog hælene sammen og råbte ja, og dagen efter kaldte han Tinget sammen, selv om der var to uger til nymåne. Det kom fuldstændig bag på medlemmerne. De havde travlt med andre ting. Men Fyrsten stirrede strengt ned på de knælende på puderne og slog fast, at nu skulle Grozsenburg altså i krig.

"Du lovede guld og grønne skove," sagde fipskægget, der ikke længere var væbner for den afsatte hertug, men medlem af Tinget. "Du sagde ikke et ord om krig, dengang der skulle klappes."

Fyrsten trak på skuldrene.

“Det var ikke med i den plan, du forelagde,” insisterede fipskægget.

Fyrsten sænkede kæben og sendte ham et overbærende smil. “Næste taler.”

Skoleholderen, en duknakket mand med vindblæst hår, rejste sig og sagde, at det ville Tinget sige nej til.

“Sludder,” sagde Fyrsten. “Jeg vil have krig, og det har jeg flertal for.”

“Det gælder ikke,” sagde skoleholderen og forklarede, at han inden mødet havde kigget i den gamle lovbog i rådhuskælderen.

“Den kender jeg ikke,” sagde Fyrsten.

Så måtte skoleholderen udfolde alle sine pædagogiske evner og forklare, at selv om der lå tykt med støv på den gamle lovbog, så gjaldt den stadig, og en af paragrafferne sagde helt klart, at Fyrsten ikke kunne sende Grozsenburg i krig, hvis bare en enkelt i Tinget sagde nej.

“Og Fyrsten står vel ikke over loven?” sluttede han.

“Loven er forældet”, sagde Fyrsten med et svedent grin og sendte et muntert sideblik til den lille dame. “Vi stemmer om det.”

Det gjorde de så, men selv om alle, der var på fipskæggets og skoleholderens side, stemte nej, så endte det alligevel med, at der var én stemmes flertal for et ja, og det har nok været en fra den lille dames menighed, for de stemte alle sammen ja, som de havde lovet, og Fyrsten kunne således storsmilende konstatere, at Grozsenburg havde vedtaget at gå i krig.

“Har du hørt det?” spurgte børstenbinderen senere på dagen. “Nu skal vi have kanonerne frem.”

“Dem begge to?” spurgte pottemageren.

“Ja, og kuglerne skal støves af og poleres, for de har ikke været i brug i mere end hundrede år. Hvad skal man tænke om det? Er det ikke storslået? Grozsenburg er med på verdenskortet.”

Ja, hvad skal man tænke? Pottemageren tænkte sit, men tav. Han kunne jo ikke gøre hverken fra eller til, så han gik hjem til drejeskiven og genoptog dagens arbejde. Men som dagene gik, lagde han mærke til, at folk nødig snakkede om krigen. Han havde

et par gange prøvet at bringe det på bane over for sine kunder, men de blev hurtigt fjerne i blikket og begyndte febrilsk at bavle om helt andre ting.

En aften fik han besøg af fætter Frank. Han var kommet for sent til dagvognen, og nu stod han med skæppemålet under armen og spurgte, om han kunne få lov at overnatte. Pottemageren kastede et stjålent blik i skæppemålet og konstaterede, at der var rigeligt med dukater til et værelse på kroen, men selvfølgelig kunne han da få lov at overnatte, familien bør man altid hjælpe. Efter middagen fik de et par krus øl, og så kunne fætteren ikke bare sig for at fortælle, at hans grise åd så meget og blev så utroligt fede, at han nu var nødt til at købe nabogården for at have foder nok.

“Fedt flæsk,” sagde pottemageren. “Det var jo det du ville, så det er da fedt nok.”

“Ja ja, det går vel.”

“Du har da pengene,” sagde pottemageren og skelede til skæppemålet. Fætteren sendte ham et skævt smil, men så indrømmede han, at han havde været i lånekassen. “De er helt vilde med at låne ud, så det var ikke noget problem. Jeg lånte også til en længe, hvor jeg kan have køer.”

“Ser man det.”

“Fedt flæsk er fanden tage mig ikke nok,” sagde fætteren, “vi trænger også til smør og piskefløde, ikke sandt?”

“Det er der nok nogen, der gør,” sagde pottemageren. “Til lykke med det.”

“Du skulle også tage og udvide,” sagde fætter Frank. “Din grund er stor nok til et værksted til.”

Det havde pottemageren nu ikke tænkt sig. Han forklarede tålmodigt fætteren, at han jo ikke kunne sidde ved to drejeskiver samtidig, og så var det emne uddebatteret. Det klinkede de på, og så fik pottemageren lyst til at vide, hvad fætteren mente om den krig, de pludselig var med i.

“Ja, hvad mener jeg,” sagde fætter Frank, “Fyrsten siger jo, det er det rigtige, ikke sandt?” Så trak han på skuldrene og så ud ad vinduet.

Pottemageren sagde ingenting. Og så blev tavsheden for meget for fætterren. "Jeg har for øvrigt hørt, at vi et eller andet sted hjemme i nabolaget har en, der er flygtet der nede fra, og det er jo ikke så godt."

Han holdt en pause. Pottemageren ventede, at han nok ville sige noget medfølelse om den stakkels flygtning, men så fortsatte han: "De siger, han steger geder på svalegangen, hvad giver du mig? Det er sgu da godt, hvis vi kan lære dem lidt civilisation."

Han løftede kruset og blæste skum af. "Han drikker heller ikke, siger de. Det må de sgu lære, hvis de vil være her. Sådan en hedning. Skål."

Så klinkede de for sidste gang og gik til køjs. Det varede ikke længe, før fætter Frank snorkede. Pottemageren trak vadmelsdynen op om ørerne. Han havde mest lyst til at lukke verden ude.

Han havde i øvrigt ret i sin iagttagelse. Folk talte ikke om krigen. Han havde funderet over, hvad grunden kunne være, og var kommet til det resultat, at der nok var flere. En af grundene oplevede han en dag, han havde ærinde på havnen. En af flådens galeaser havde netop strøget sejlene og lagt til kaj. Ned ad landgangsbroen kom en ung garder med en krykke under den ene arm. Hans ene bukseben var kortet af midt på låret, så man kunne se en mager benstump bevæge sig formålsløst frem og tilbage. Han blev modtaget af en grædende kone, der nok måtte være hans mor, og det var ikke underligt, at hun græd, for den unge mand var sandelig et trist syn. Pottemageren fik lyst til at vise sin medfølelse, men så gik det op for ham, at han nok gjorde bedst i ikke at trænge sig på. Han vendte ryggen til, men inden han nåede at forføje sig, fik han et glimt af en anden garder, der kom ned ad landgangen med et tomt ærme, der vajede i vinden som en vissen vimpel.

Det var et syn, der ikke var let at glemme. Det fulgte ham hele vejen hjem, og da han lagde sig i alkoven om aftenen, dukkede det op igen sammen med de mange spørgsmål, han gik og tumlede med. Banditten, som Fyrsten skulle være med til at

fange, var stadig på fri fod, nu mange måneder efter. Han havde for mange smuthuller, sagde de. Han kunne gemme sig i opiumsmarkerne, hvad det så ellers var for noget, eller i nogle skumle klippehuler i nogle kolossale bjerge, hvor der hverken var vej eller sti. Og hvad havde det ikke ført med sig? Banditten måtte være fuld af had, hvordan skulle man ellers forklare hans udåd? Men jagten på ham havde indtil nu kun ført den ene ting med sig, at høvdingen og Fyrsten nu var i krig med et helt land fyldt med uhyggeligt had. Opiumsmarkerne var myldrende fulde af hadefulde mænd med lange djævleagtige skæg, sagde de. De dukkede op og bekrigede vores gardere med feje metoder, der var helt i strid med de normale civiliserede krigsregler. De lignede fredelige gedehyrder om dagen, men forvandlede sig til umenneskelige bæster om natten. Hvordan skulle det nogen sinde kunne få en fornuftig ende? Og hvordan kunne Fyrsten få sig selv til at sige, at hans gardere gjorde fremskridt? De vandt fem fod frem om dagen, men måtte vige fem fod tilbage om natten. Det hele forekom fuldkommen meningsløst, syntes pottemageren, men hvem skulle han sige det til? Han trak vadmelsdynen op om ørerne, men det kunne ikke holde tankerne ude.

Høvdingen gik rundt i sin hvide bjælkehytte. Han havde lært sig at se sejrssikker ud, men alligevel var der noget, der nagede. Hans far havde vundet storslåede sejre i sine krige. Hvad havde han selv? Fang banditten, havde han sagt, død eller levende. Nu gik hans soldater ørkesløst rundt i sandet og søgte efter spor, som vinden for længst havde slettet. Han havde det kummerligt, men der var ingen til at ynke ham. Så bankede rådgiverne på døren.

“Der skulle findes en kalif,” begyndte de forsigtigt, for de vidste, at han ikke kendte ret meget til hverken andre lande eller andre statsoverhoveder, så de tænkte, at det nok var nødvendigt med en nærmere forklaring.

Men straks gnistrede de tætsiddende. “Ham kender jeg godt,” råbte han triumferende. “Min far sejrede over ham i en stor gloriøs krig, dengang han var høvding. Hvad er der med den krakil?”

“Han er på krigsstien igen.”

“Umuligt, min far slog ham til plukfisk og begravede ham i sand til halsen.”

Rådgiverne bukkede underdanigt og skyndte sig at sige, at det huskede de skam ganske tydeligt, og det var da en stor bedrift dengang, det var det da. “Men nu er han altså kommet op af hullet, og ikke nok med det, han ejer også et helt nyt og hidtil ukendt våben.”

Et nyt våben? Høvdingen så måbende på dem. Han kunne ikke forestille sig, hvad det kunne være. Pistoler kendte han alt til, ligesom alle andre indvånere i hans dejlige land, og sabler og hellebarder og kanoner havde han hørt om. Hvad andet fandtes der og hvordan så det ud?

“Vi ved det ikke,” sagde rådgiverne. “Det er meget hemmeligt og tys tys og gemt et gedulgt sted i ørkensandet.”

Høvdingen skubbede den bredskyggede om i nakken. Et forklarelsens skær gled over hans ildvandsfurede ansigt. Han så det for sig. Her var en enestående chance for at overgå den far, der aldrig havde klappet sin søn på håret og kaldt ham en stor dreng. Han nikkede beslutsomt og så på rådgiverne. “Han skal nakkes,” sagde han resolut.

“Jo, men ... ”

“Ufortøvet!” De tætsiddende gnistrede, for han tålte ikke ret godt at blive modsagt.

En af rådgiverne tog mod til sig og sagde, at landet vist ikke havde råd til at føre to krige plus alt det løse.

“Så låner vi,” råbte høvdingen. “Vi har lånekasser nok, så hvad er problemet?”

“Lån skal betales tilbage.”

“Den tid, den sorg. Vi nakker ham, er vi enige om det?”

Det var rådgiverne ikke, men den forsigtige, der var bange for de store udgifter, måtte give sig og bukke ydmygt, mens de andre klappede ad høvdingen og gav ham ret, thi det var så som så med deres civilcourage. Og så gik de i gang med at overbevise ham om, at han måtte have nogle pålidelige bundsforvante.

“Nogle hvad?”

“Nogle, der vil være med os.”

“Lande, mener I?”

“Ja.”

“Godt nok,” sagde høvdingen, “Hvis der er nogen, der ikke er med os, så er de imod os. Fortæl dem det.”

I de næste dage gik jagten ind på lande, der ville være med. Resultatet var som sidst. Kolde skuldre og høflige nej tak og et enkelt statsoverhoved, der sagde, at han ikke ville være nyttig idiot. Så kom høvdingen i tanke om Fyrsten.

“Ham fjolset fra Grozsenollike, var det en ide?”

“Alt kan bruges,” sagde rådgiverne, “også bundskrabet.”

Og så gik der bud til Fyrsten, som straks blev helt ellevild igen og med på ideen. Han sejlede over det store vand og blev modtaget i den hvide bjælkehytte med joviale skulderklap af høvdingen og kærlige kindkys af fru. Vores Fyrste var ikke meget for den slags hjertelige berøringer, så han var glad for, at høvdingen kun havde en kone og ikke to, sådan som den forrige høvding efter sigende havde haft, en til at avle afkom med og en til at sutte den af. Men han havde da nogle yderst lykkelige dage i den hvide hytte og nød hvert eneste øjeblik, især de lange aftener, hvor han fik lov at sidde i høvdingens gyngestol og vippe frem og tilbage.

Hjemme igen fik han travlt med at flytte den ene af kanonerne til den nye kampplads. Han måtte også bruge tid på at banke Tinget på plads, for der var selvfølgelig nogle idioter, der ikke forstod, at også Grozsenburg havde gavn af den nye krig. Men de var jo et mindretal, – ja, de var i hvert fald én stemme mindre, så dem behøvede han ikke tage alvorligt, selv om de gik rundt i krogene og mumlede om manglende demokrati. Herregud, den periode var jo for længst overstået, og med rette, sagde han, for det havde jo vist sig, at hvis man tog hensyn til mindretallet, så var det svært at få sine egne ideer ubeskadigede gennem den evindelige talemølle. Så Fyrsten satte sig trygt på tronen og konstaterede, at alt var såre godt.

Pottemageren forstod ikke en dyt af, hvad der foregik. Han havde ikke hørt om rådgiveren, der frarådede krigen, kun om ham, der varmt anbefalede den, og han fattede ikke hvorfor. Der var ingen, han kunne spørge, for i Grozsenburg var der kun få indsigtfulde mænd, der kunne fortælle ham sandheden, og de holdt den for sig selv, for kritik af krigen og alt det andet, fyrsten havde sat i gang, var ikke velset af hverken Fyrsten eller de betroede folk, han havde ansat til at være vagthunde på de vigtigste poster. Så de indsigtfulde trykkede sig og ville nødtigt gøre sig bemærket.

Men hvis de havde betroet pottemageren, hvad de vidste, så var meget gået op for ham. Sagen var jo, at høvdingens rådgivere kun var med på at narke kaliffen fordi de havde deres egne hemmelige planer med krigen, men dem sørgede de selvfølgelig omhyggeligt for at skjule. De vidste, at de gammeldags tranlamper, der var den eneste lyskilde i deres store land, snart ville synge på sidste vers. Det vidste de, fordi de selv i al gedulghed var gået i gang med at lave en ny slags lamper, der ikke brugte tran. Så snart kaliffen var død, ville de få fri adgang til alle hans oaser og palmelunde, og så kunne de fremstille palmeolie, og det var netop det brændstof, der fik deres nye topmoderne lamper til at lyse så blændende, at de gamle tranlamper i løbet af ingen tid ville blive udkonkurreret og smidt ud som skrald. Og så ville dukaterne komme trillende i en lind strøm durk ned i rådgivernes store sultne lommer.

At der således var en fuldstændig logisk forklaring på, at krigen blev besluttet, vidste pottemageren altså ikke. Havde han vidst det, havde han måske spurgt sig selv, om den logik kunne stå for en nærmere betragtning. Hvis man har valget mellem at føre krig eller købe palmeolien på ærlig vis, behøver man så vælge krigen? Er der ikke et moralsk valg, der skal træffes der? Måske ville han have talt med Børge eller fætter Frank om det, og dog – hvad vidste fætteren om tranlamper og palmeolie, ude i Kildebakkerne tog de til takke med tællepråse. Men hvem han ville have talt med, og hvad han ville have gjort, det er jo alt sammen ligegyldigt

tanke-spind. Pottemageren var, når alt kommer til alt, bare en af de alt for mange uvidende i landet, der måtte tage begivenhederne til efterretning, og det bedste, man kan sige til hans undskyldning, er, at han i modsætning til de fleste andre havde sine tvivl.

Det var derfor lidt af en lettelse, at han snart efter hørte, at krigen var forbi. De havde kaldt den sandstorm, og den var da også faret altødelæggende hen over både ørken og oaser og havde efterladt sig et spor af murbrokker og knækkede palmer og en hel del slidte sandaler, efterladt af de flygtende soldater. Sejren blev udråbt af høvdingen selv. På en af flådens galeaser tog han opstilling i sin fineste uniform foran et bugnende storsejl og en vajende fane. Han rakte stolt armen i vejret og råbte: "Vi fik ham. Korstoget fuldført." Sådan blev han stående længe og gentog replikken gang på gang. Dels fordi han nød situationen, dels fordi hofmaleren lige skulle have tid til at færdiggøre det flotte historiske portræt, der senere skulle hænges op i den hvide hytte.

At de fik kaliffen, var nu en sandhed med modifikationer. Hans hær var slagen, hans land i ruiner og uden fremtid, men selve manden fik de ikke. Han var borte i mange uger, inden de tilfældigt fandt ham i et hul i sandet. Der havde han gemt sig. Tåben havde ladet skægget gro i håbet om, at han engang kunne dukke op igen uden at blive genkendt.

"Hvad gør vi ved ham?" lød spørgsmålet.

Høvdingen lyttede til rådgiverne. Nogle af dem mente, at han burde have en ordentlig rettergang, for så kunne hans undersåtter overvære, hvordan den slags foregår i et civiliseret samfund, og det ville de have godt af at lære. Andre sagde 'nak ham' og gjorde opmærksom på, at selv om det var barsk sagt, så var det jo høvdingens egne ord. Det tyggede høvdingen lidt på, men så gav han ordre til at overgive kaliffen til landets egen sønderbombede domstol. Om det var for at have rene hænder, eller fordi han havde mistet interessen for krigen, nu hvor den var vundet, og han havde vist, at han fortjente at blive klappet på håret af sin far, ja det er ikke godt at vide. Kaliffen blev i hvert fald kastet for

dommerne på samme måde, som man kaster rådt kød for sultne løver i de zoologiske haver, og det varede da også kun få minutter, før han dinglede i et reb fra et palmetræ, og gribbene begyndte at cirkle over ham.

Hjemme i Grozsenburg soledde Fyrsten sig i sin succesrige sejr. Han soledde sig også i den beundring, der blev ham til del, da han igen blev inviteret over i gyngestolen i den hvide bjælkehytte, og soleriet ville ingen ende tage, da den store høvding aflagde takke- og høflighedsbesøg i Grozsenburg og blev beværtet med fødselsdagslagkage med flødeskum og levende tællelys.

Med til historien hører, at man ikke fandt kaliffens hemmelige våben, og da fipskægget foreholdt Fyrsten denne kedelige kendsgerning, vrissede han arrigt, at der ikke var noget at komme efter, han var kun gået i krig, fordi kaliffen var en skidt karl, ikke for at lede efter fantasifulde fatamorganaer. Basta.

"Har du da glemt, hvad du sagde?" spurgte fipskægget. Men da havde Fyrsten for længst vendt ham ryggen.

Mismodet var efterhånden blevet pottemagerens faste følgesvend. Vandet brusede stadig i Storåen, og ingen ville tale om, at krigen var stærkt diskutabel. Men en dag hørte han, at der var nogle, der ville lægge sag an mod Fyrsten. De mente, at han var gået i krig ulovligt, for i den gamle lovbog stod der, at han kun måtte gribe til våben, hvis Grozsenburg blev angrebet af fjendtlige magter. Det lød jo herligt. Pottemageren lavede helt op og fik lyst til at gå ned i rådhuskælderen for ved selvsyn at se, nøjagtig hvad der stod i lovbogen.

Han blev modtaget med overstrømmende venlighed af en lille klatøjet klerk, der så ud, som om han havde sovet mellem kælderbibliotekets to dusin bøger, hvad der godt kunne passe, for det var yderst sjældent, der kom besøgende, sagde han, så han var glad for at kunne hjælpe. Da han havde fået opfyldt sit behov for at snakke, fandt han lovbogen frem og pustede støvet af den. Efter nogen søgen fandt pottemageren den rette paragraf. Ganske rigtigt, der stod det sort på hvidt, og det var virkelig opløftende at se det. Nu ville Fyrsten blive dømt. Og dog. Pottemageren kom i

tvivl. Han havde ikke den store tillid til landets dommere. De ville nok bare sige, at krigen var politik, og at politik ikke var deres bord. Og så kunne krigsmodstanderne stå der med lange forgæves næser og glo dumt efter retfærdigheden. Det var nok klogest at skruer ned for forventningerne, sagde han til sig selv. Så lukkede han bogen og rejste sig for at stille den på plads.

“Må jeg?” lød det bag ham. Det var en ældre gråhåret mand, der med et høfligt smil bad om at overtage bogen.

“Naturligvis,” sagde pottemageren, “jeg har set, hvad jeg skal se.”

Så gav han bogen til den gråhårede og sagde farvel og tak til den klatøjede. På vejen hjem vidste han ikke rigtigt, hvad humør han skulle være i. Egentlig var han glad over, at nogen ville sagsøge Fyrsten, for naturligvis skulle sådan en magthaver stå til ansvar. På den anden side var retfærdighed jo ikke noget, der normalt ramte hverken de rige eller dem i toppen af magten. Men hvad – under alle omstændigheder ville det blive spændende at se, hvad der skulle ske i de næste dage.

Der skete bare ikke noget i de næste dage. Dommerne trak sagen i langdrag med den ene spidsfindighed efter den anden. Ugerne gik, månederne gik, året gik, glemselen sænkede sig over sagen som et sikkert tegn på, at dommen aldrig ville blive afsagt. Mismodet vendte tilbage.

Storåen svulmede og sendte skæve skumklædte bølgeskulp ind over bredden ud for pottemagerens hus. Han stirrede bekymret på de bølgende vandmasser. De kloge fra huset med de to stokværk, som ikke længere stod der, havde nok haft ret i at advare mod det omskiftelige vejr, tænkte han, mens han med bange anelser så vandet nærme sig tærsklen til hans hus. Men hvad skulle han stille op? Det eneste, han kunne finde på, var at iføre sig sine fedtlæderstøvler og begive sig ud på gaden og skrævende fra trædesten til trædesten begive sig op til friskfyren i fjælleboden i det forfængelige håb, at det unge menneske havde skiftet mening og nu kunne fortælle, hvordan man ville tage affære.

Friskfyren var i strålende humør, for Fyrsten havde givet ham

endnu en skæppefuld dukater at forske for.

“Så har du da været ude at kigge på Storåen?” sagde pottemageren forhåbningsfuldt.

Det havde friskfyren absolut ikke. “Det er ikke særlig interessant. Jeg har ledt efter steder, hvor pengene kan bruges bedre. Nu skal du høre.” Og så fik pottemageren en lang tirade, der til forveksling lignede den, han fik sidst. Han lyttede pænt, indtil han syntes, at nu kunne han godt være bekendt at gå. Friskfyrens ideer var muligvis ikke helt tåbelige, det måtte man vel medgive ham, de passede bare umådeligt dårligt til situationen med de voldsomme vandmasser, og hans sælsomme skyklapper kunne formodentlig forklares med, at han ikke selv boede tæt på Storåen. Det gjorde Fyrsten for den sags skyld heller ikke, så det ville nok have lange udsigter, før der blev gjort noget ved det, tænkte pottemageren på vejen hjem, mens han prøvede at sætte fødderne på de trædesten, der endnu ikke stod under vand.

Stor var hans overraskelse derfor, da han ugen efter gik til ringriderpladsen for at høre Fyrsten tale. Der skulle snart være klaptræskonkurrence, og han ville da godt høre, hvad Fyrsten denne gang havde at sige til sine klappere. Han ville nok tale om de to krige og sin egen gloriøse indsats, og det ville han nok få kolossale klapsalver for, for folket elsker helte, der udretter noget stort. At han skulle nævne de stigende vandmasser i Storåen var helt usandsynligt. Men det gjorde han minsandten, ikke bare i forbifarten, men som et hovedemne. Det var ligegodt utroligt, tænkte pottemageren.

“Bare han ikke glemmer det, når han bliver genvalgt,” sagde han til børstenbinderen og glemte et øjeblik, at børstenbinderen vist var Fyrstens mand. Han tog da også omgående til genmæle.

“Det var ikke pænt sagt,” sagde han, “ej heller var det pænt tænkt.” Men så talte de ikke mere om det, og børstenbinderen bar sandelig ikke nag, tilføjede han jovialt.

Pottemagerens mistillid viste sig desværre velbegrundet. For der skete ikke noget, der var værd at nævne. Ingen diger blev anlagt, og der blev hverken købt pumper eller nye kloakrør til erstatning

for de gamle af mørnet træ. Havde det været i den gamle hertugs tid, var statens dukater ufortøvet blevet bragt i brug til udbedring af de skete skader og til forebyggelse af de fremtidige. Den nye fyrste havde derimod sørget for, at dukaterne lå i borgernes lommer og ikke i statens kasse, og var der noget, borgerne absolut ikke tænkte på som deres ejendom og ansvar, så var det drænrør og diger og den slags. Det var statens sag at sørge for det. Det skulle deres private penge sandelig ikke bruges til.

I øvrigt faldt Storåen til ro af sig selv efter et par dage, og i løbet af ingen tid glemte grozsenburgerne alt om den våde begivenhed. Kun pottemageren tumlede lidt med tanken om, hvordan han eventuelt kunne forhøje sin truede tærskel, men han nåede ikke til andet resultat, end at det ikke var noget han alene kunne klare, det måtte være en fælles opgave, og fællesskab lå ikke til Fyrsten. Men hvem så?

En skøn septembermorgen, hvor pottemageren sad ved sin drejeskive og glædede sig over at vejret var godt, og at arbejdet skred rask fra hånden, brasede børstenbinderen pludselig ind ad døren. Han var så oprømt, at han ikke engang gav sig tid til at sige godmorgen.

”Stop skiven,” sagde han, ”du skal med på torvet og have dig et godt grin. Du har aldrig set noget lignende.”

Pottemageren var netop i gang med at dreje en vase med smukt buede byzantinske former, så han kunne ikke sådan på en studs slippe leret, men børstenbinderen lod ham ikke i fred. Så han trak hurtigt vasens slutkrave på plads og lod drejeskiven falde til ro. Hanken måtte desværre vente. Så vaskede han leret af fingrene og fulgte efter den utålmodige børstenbinder.

Da de nåede torvet, blev han forbløffet over den store folkemængde der var samlet, en forbløffelse der ikke blev mindre, da han fik mast sig frem i forreste række mellem de hujende grozsenburgere og så, hvad de var så optaget af. Der hvor skampælen plejede at stå, stod der nu en træfigur, der forestillede de fremmedes gudinde med de to ansigter. Men ansigterne var ikke smukke, de lignede snarere snerrende hunde, og de var ikke

hvide og sorte, de var overmalet med hidsige gule og lilla farver. Pludselig forstod han, hvorfor de hujende lo så hånligt. Og pludselig følte han sig grebet af en sær sørgmodighed.

Skadefryd er skammelig nok en af grozsenburgernes grimme glæder, men det faldt alligevel pottemageren for brystet, at folk kunne more sig så umådeholdent over et så primitivt påfund og grine så grumt ad noget, der for andre var dybt alvorligt. Han tabte fuldstændig lysten til at tilbringe mere tid på torvet og sagde til børstenbinderen, at nu gik han hjem.

“Vi følges,” sagde børstenbinderen, “jeg må passe min forretning, tiden er ikke til slendrian, konkurrencen er blevet hårdere.” Og så underholdt han ellers om de fortrædeligheder, hans fag var offer for, nu hvor alle slags varer fra fremmede lande frit kunne finde vej ind over grænsen, og efterspørgslen efter hans egne var blevet mindre.

Pottemageren lyttede høfligt, men hans tanker kredsede om noget andet, og da der blev en pause i børstenbinderens jammersnak, spurgte han: “Hvad siger dine svende til det?”

Børstenbinderen så forundret på ham. “Mine svende? De tænker sgu da ikke på forretningens ve og vel og konkurrencen udefra. Forretningen er jo min, så det er ikke deres problem. De kan nøjes med at binde børster fra halv syv til fem, så er den potte ude. De har det sgu nemt.”

“Jeg tænkte på det med torvet.”

“Torvet?”

“Og deres gudinde. Hvad siger de til det?”

“Nåh det?”

“Det er deres gud.”

“Ja, det er det jo.”

“Har du ikke spurgt dem?”

Næh, det havde han ikke, og i øvrigt var han ligeglad.

Pottemageren tænkte igen sit, men sagde ingenting, og nu var de i øvrigt hjemme. Pottemageren gik ind til sig selv og opdagede, at den byzantinsk svungne vase var sunket sammen i den ene side og havde tabt al sin skønhed og elegance. Han havde forsømt at

dække den til med et vådt klæde. Nu røg den så tilbage i slemmekarret. Spildte kræfter. Ak ja, det havde på alle måder været en spildt dag. Men skidt, han solgte alligevel ikke mange af de byzantinsk svungne, thi indvånerne havde kun ringe sans for kvalitet og slet ingen sans for kunst.

Senere, da han var ude at handle, mødte han den ene af svendene, og selv om de før kun havde vekslet få ord, turde svenden godt betro ham, at den ting på torvet havde gjort ham ked af det.

“Og din makker, hvad siger han?”

“Han er også ret knotten,” sagde svenden. Så smilede han forlegent. “Det burde jeg nok ikke fortælle dig.”

“Hvorfor ikke? Jeg forstår ham da udmærket,” sagde pottemageren. Han havde aldrig før skænket de fremmedes tro en tanke, men han syntes da, at hvis nogen kunne finde trøst i at dyrke troens ubegribeligheder, som han selv havde et ret afslappet forhold til, så burde de have lov til at gøre det, uden at man gjorde dem til grin, og det sagde han da også til svenden og tilføjede, at han på nationens vegne havde lyst til at sige undskyld, hvorpå de gav hånd og skiltes med et gensidigt smil.

Tumulten på torvet fortsatte de følgende dage og tog endda til i styrke. Alle måtte ved selvsyn se den spøjse spottestøtte, der så spøgefuldt skosede de fremmedes gud. Der var dog enkelte, for hvem det blev for meget. De mente som pottemageren, at der måtte være måde med, hvor meget man kunne håne de fremmede. Men de fik svar på tiltale. Selvfølgelig måtte de fremmede finde sig i hånen. Den lille dame i boden på markedspladsen tordnede: “Jeg taler af erfaring. Jeg er selv blevet hånet, men i Grozsenburg har alle ret til at håne alle. Vi har nemlig ytringsfrihed, og de fremmede trænger i særlig grad til at blive hånet, fordi de ser så forskellige ud og snakker så sært,” slog hun fast med stor selvsikkerhed, uden et øjeblik at tvivle på logikken i det, hun sagde.

Ytringsfriheden var en ret, der havde overvintret fra perioden med demokrati, og Fyrsten, der ellers ikke havde meget til overs

for den epoke, gav hende ubetinget ret. "Hån bare los," sagde han, "det har I lov til. Det står i den gamle lovbog, og der hvor de fremmede kommer fra, har de ingen ytringsfrihed."

Logikken i det udsagn var heller ikke til at få øje på, men det var et klart signal til de hånelystne borgere, om at Fyrsten stod bag dem. Og så blev der hånet på livet løs, især i de vestlige egne.

De fremmede havde ikke nogen talsmand i Tinget, der kunne tage sagen op. Men en gang om ugen samledes de i et gammelt hønsehus, som de lejede for dyre dukater af en, der solgte brugte bærestole. Her blev de enige om, at når nu grozsenburgerne havde den der underlige ytringsfrihed, så nyttede det nok ikke noget, at de bad Fyrsten om at straffe ham, der havde lavet spottestøtten. Men man kunne vel forvente, at Fyrsten som overhoved i en tolerant og civiliseret stat i det mindste gav dem en undskyldning, nu hvor gerningsmanden havde trådt så eftertrykkeligt på deres tro. Og så gik den skriftkloge op til slottet og blev skrevet op til at komme i audiens.

"Hvad skal han der?" spurgte den lille dame.

"Han vil have, at jeg undskylder," svarede Fyrsten.

"Det gør du ikke!"

"Nej," sagde Fyrsten. Det var lige før han blev forskrækket over hendes heftighed. "Naturligvis gør jeg ikke det."

"Godt," nikkede damen.

Så da den skriftkloge mødte op til audiensen, fik han kun en lang næse. Den var et sigende signal til de fremmede om, at de måtte finde sig i både dit og dat. Og den var et lige så sigende signal til grozsenburgerne om, at de trygt kunne fortsætte med at håne. Det gjorde de så. Den fornøjelse skulle ingen tage fra dem.

Ude ved Kildebakkerne holdt de sig heller ikke tilbage, selvom der ikke var mange at håne på de kanter. Her havde pottemagerens flittige fætter i øvrigt fået gang i kvægholdet, så han kunne sende ikke bare grise, men også smør ud af landet. Han havde igen været i lånekassen, og for pengene havde han hyret to karaveller, der nu var på vej over havet til de fremmede lande, den ene med korn, den anden med smør, som skulle

afsættes på de nye markedspladser, som hans fodermester havde opsporet. Og netop i de dage, da hånlatteren gjaldede højst hjemme i Grozsenburg, var karavellerne ved at nå målet. Fodermesteren stod i forstavnen og spejdede ud i det svindende dagslys. De havde længe kunnet se land, og nu tonede havnen frem i halvmørket, og det syn, der mødte ham, tændte et bredt, glad smil på hans vejrbitte ansigt. En stor samling småbåde sejlede dem i møde med flot lysende fakler, åbenbart for at byde dem velkommen. Da de kom tættere på, lænede han sig over rælingen og vinkede til dem. Men ingen vinkede igen, og da de kom så tæt på, at han kunne skelne deres ansigter, så han at de var optændt af vrede, og de råbte og skreg, og inden han kunne nå at flytte sig, blev han ramt af en flyvende fakkel og væltet omkuld. Da han kom på benene igen, havde de næste fakler allerede sat ild i forskibet, og de næste var ved at bide sig godt fast agter, så i løbet af et øjeblik var alt panik og kaos. Kaptajnen kaldte alle mand på dæk, men det stod hurtigt klart, at kampen mod ilden var håbløs, så han gav ordre til at gå i redningsbåden. Udkigsposten i stormasten kravlede ned med flammerne slikkende fra buksebagen og kastede sig direkte i havet, ligesom fodermesteren, der tog sig til sit brændende hår. Mange af de andre turde heller ikke vente og måtte tage svømmeturen hen til den enlige og overfyldte redningsbåd. Heldigvis havde den anden karavel opdaget, hvad der foregik, så den lagde roret om og samlede de svømmende op og tog redningsbåden på slæb og vendte næsen hjemefter. Ved et guds under var der ingen døde eller druknede, men det havde været en frygtelig oplevelse. Alle kunne naturligvis regne ud, at rygten om spottefiguren måtte være løbet i forvejen, men ingen kunne forstå, at det skulle have den voldsomme virkning. Man fik senere at vide, at alt, hvad der havde været af grozsenburgske varer i de fremmedes handelsboder, bagefter var kastet på et stort bål, der havde brændt den ganske nat, mens indbyggerne jublede og trampede på det grozsenburgske flag, inden også det blev kastet på bålet.

Tilbage i Grozsenburg måtte de hjemvendte berette om de

frygtelige hændelser. Fodermesteren fremviste sin forbrændte isse og udkigsposten brandvablerne på bagdelen, og forargelsen greb det ganske land og ville ingen ende tage, og medfølelsen skyllede hen over de ulykkelige ofre. En enkelt, der åbenbart var helt uden situationsfornemmelse, fyrede en flabet morsomhed af og sagde, at det vist var første gang, at den luddovne udkigspost havde haft ild i røven. Men døgenigten blev straks sat uden for det gode selskab.

Fyrsten havde mest lyst til straks at gå i krig med de fremmede brandstiftere, men han besindede sig. De var blevet alt for mange. Bålene brændte nu også i de fremmede nabolande, og røgen sendte tydelige signaler, der advarede om, at det nok var klogest, hvis grozsenburgerne holdt sig hjemme.

Pottemageren forstod ikke Fyrsten. Herregud, er man kommet for skade at støde nogen, så er det da almindelig høflighed at sige undskyld. Vi skal være her alle sammen, og helst i fordragelighed, så glider det hele lettere. Hvorfor kunne tåben dog ikke se det?

Så fik han besøg af fætter Frank. Han fattede af arrigskab, for lånekassen havde sagt nej til at låne ham flere dukater. Det gik der en lang aften med at lamentere over, men selv den mest indædte jammerklage får jo en ende. Han sluttede med en grim ed af den slags, der ikke er god tone i hans hjemstavn, og så blev der stille i stuen. Pottemageren skænkede mere gammeløl i krusene, og så kom han til at spørge fætteren, hvad han mente om Fyrsten.

“Han er en mand efter mit hoved,” sagde fætteren. “Tænk, hvad han har været igennem. Som barn gik han i plovfurerne efter studene og pløjede den ganske ager fra morgen til sen aften, han kørte møg på marken, han malkede koen og samlede æg efter de to høns, og oven i alt det klarede han almueeksamen til ug. Så sendte de ham til klogeskolen i købstaden, og der indfandt han sig i træsko, for de havde ikke andet, og halm i håret, fordi de ikke sov i dundyner, og alle overklassedengserne med de åh så fine fædre, de pegede fingre ad ham og gjorde groft nar. Men slog det ham ud? Nej, han bed tænderne sammen og sagde ‘jeg skal vise dem’. Og det har han sgu da gjort, ikke?”

“Det må man sige,” sagde pottemageren. Han havde hørt det før, og bevares, at slide sig op fra ægsamler til landets øverste post aftvang da en vis respekt, også for hans viljestyrke, sagde han, men ...

“Det synes du måske ikke?”

Det gav et gib i pottemageren. Han ville have sagt noget om, at trods måske er en tvivlsom drivkraft for en, der vil være statsmand, men fætterten så lidt stridbar ud, så han lod være. I stedet skænkede han mere godtol i hans krus, og det er altid godt, når der skal lappes på stemningen.

Da de havde tømt krusene, gik de ud og forrettede deres nødtørft i kålbedet bag værkstedet, og så gik de til køjs, side om side i dobbeltalkoven. Pottemageren lå længe vågen og funderede over Fyrsten. Han havde sikkert gået meget igennem uden nogen sinde at få en undskyldning for alt det mobberi, han havde været udsat for, og det kunne selvfølgelig være en forklaring på, at han nu, efter målbevidst at have slidt sig til magtens top, ikke selv ville give en undskyldning. Men var den forklaring trods alt ikke lidt for primitiv? Der er vel mange andre, der er blevet mobbet og er kommet over det uden at blive – ja, hvad var Fyrsten egentlig? Hård i filten? Arrogant? Eller bare ramt af det, der følger med magten: at man er nødt til at udøve den, også når det er ubehageligt? Pottemageren ville gerne se det bedste i ethvert menneske, og han ville helst ikke betragte Fyrsten som en mand, der nød sin magt, men han havde svært ved at slippe sit billede af ham som en farlig mand, som en af Tingets damer engang havde kaldt ham, en mand uden andre idealer end at have magten og bruge den efter sit eget hoved.

Så faldt han i søvn og drømte, at han var en vatnisse, der sad på en gren højt oppe i juletræet og kiggede på den store stjerne uden at kunne bestemme sig til, hvad han skulle mene om den. Men så forblændede stjernen ham med sin stråleglans, han blev svimmel og mistede balancen og drattede ned fra grenen og endte på det hårde stengulv. Så vågnede han med sved på panden og var nødt til at gå ud til kålbedet i det klare måneskin og tømme

blæren.

Stemningen ved morgenbordet var lidt trykket. Om det var fætteren, der bar nag, eller om tømmermændene havde skylden, var lidt svært at afgøre. Men det hjalp, da Børge aflagde besøg. Han så glad ud.

“Har I hørt det? Fyrsten har sagt op.”

De gloede på ham.

“Høvdingen derovrefra har skaffet ham noget meget bedre,” fortsatte han. “Han skal være general et eller andet sted. Med stor hjelm og guldbroderier på skuldrene.”

“Tillykke med det,” sagde fætter Frank. “Det kan vi være stolte af. Nu kommer Grozsenburg på alles læber.”

Det er vi allerede, tænkte pottemageren, han havde svært ved at glemme bålene, der stadig brændte alt for mange steder, men han sagde ingenting, før børstenbinderen og fætteren havde jublet færdig. Så spurgte han forsigtigt, om de så skulle til at støve klaptræerne af.

“Hvorfor det?”

“Vi skal vel på ringriderpladsen og vælge en ny fyrste.”

“Selvfølgelig skal vi ikke det,” sagde børstenbinderen. “Fyrsten har selv valgt sin efterfølger.”

Det kom bag på pottemageren. “Hvem er det?”

“Byfogeden fra Lykkelev.”

“Den lille Lurendrejer?” kom pottemageren til sin egen forskrækkelse til at sige uden at tænke over, at byfogedens øgenavn ikke lød lige godt i alles ører. Der blev da også så stille, at han skyndsomst måtte smile og sige, at det var ment som en spøg.

“Den var ilde anbragt,” sagde fætter Frank. “Byfogeden er en snedig mand, der nok skal vide, hvordan forretningen Grozsenburg skal køres.”

“Ingen tvivl om det,” supplerede børstenbinderen med en tone, der satte punktum for flere spøgefuldheder. “Han går ind for fri foretagsomhed. Det troede jeg, du vidste.”

Det vidste pottemageren godt, og det var da udmærket med foretagsomhed, tænkte han, men han havde alligevel sine tvivl,

for det var da vist et lidt for smalt grundlag at lede landet på. Det sagde han dog ikke. Han fandt det bedst at sætte krus på bordet og hente kanden med godtøl. Øl fra morgenstunden var ellers noget, han tog afstand fra, men heller ikke på det punkt var hans to besøgende enige med ham. De løftede krusene og skålede og dunkede ham venskabeligt på skulderen og var enige om, at lidt uenighed ikke burde skille gode venner.

“Og du skal nok blive glad for lurendrejeren,” tilføjede fætterten og grinede forsorent. “Han er en rund mand, der nok skal kringle kagen.”

Pottemageren var lige ved at spørge, om han mente rævekagen, men igen tav han. Han var ikke sikker på, at han ville blive tilgivet to gange.

Pottemageren var som sagt langt fra at være en lærd mand, og det var nok grunden til, at han holdt sine meninger for sig selv og befandt sig bedst ved at holde sig beskedent i baggrunden. Men han var ikke noget usikkert mæhæ. Når det kom til pottemagerkunsten var hans tillid til sine egne evner og til sin kvalitetssans helt i orden, og hans nysgerrighed var stor, når det gjaldt om at udforske lerets muligheder. Det var nok lidt af den samme nysgerrighed, der fik ham til at begive sig ud til fattiglemmernes stråttækte skure i udkanten af byen. Her boede også de enlige gamle og de uarbejdsdygtige.

Efter de mange år med Fyrstens egenrådige regimente havde han fattet interesse for, hvordan landet blev regeret før i tiden. Han huskede udmærket den gamle hertugs tid, men når det kom til tiden før ham, kneb det, for da var han kun barn. Og når det kom til epoken med demokrati, var han på helt bar bund. Men nu havde han fået at vide, at der blandt de enlige gamle stadig levede en mand fra dengang, og han skulle oven i købet have haft en høj post, vistnok helt i toppen. Han var selvfølgelig ældgammel, men huske kunne han vel, og pottemageren håbede, at den gamle ikke ville afvise ham, men snakke med ham, selv om han kun var en jævn mand.

Til sin glæde blev han modtaget med et varmt håndtryk og budt

indenfor. Den gamle var sandelig gammel, han var krumbøjet og gik med stort besvær, støttet til to stokke. Øjnene løb i vand, og underlæben hang. Han har da nået støvets år, tænkte pottemageren, men da den gamle begyndte at tale, stod det hurtigt klart, at der under den skaldede isse boede en forstand, der var alt andet end støvet, og da pottemageren havde frembragt sit ærinde, glødede den gamles øjne. "Sæt dig ned og lyt," sagde han, "det bliver en lang historie."

Pottemageren satte sig og fik serveret kaffe. Så fortsatte den gamle: "Ser du, det begyndte med, at en klog mand talte til nogle fattige stakler, der sled og slæbte dagen lang, for at de rige, som de arbejdede for, kunne blive endnu rigere. I skal slutte jer sammen og slås, sagde den kloge mand. Det var sagt før, uden at det havde ført til noget, men her i Grozsenburg var der pludselig nogle af de stakkels slidsomme, der hørte efter. De var fælles om fattigdommen, nu ville de være fælles om at kæmpe imod – ja ikke bare mod fattigdommen, men imod alle de urimeligheder, de rige påtvang dem. Så de sluttede sig sammen, værksted for værksted, fag for fag, og til sidst sluttede fagene sig sammen. Det groede op nedefra. Sammenhold var slagordet. Hvor de rige før kunne skalte og valte, der mødte de nu en mur af solidaritet."

"En mur af hvad?"

"Ja, jeg forstår godt, du spørger, for ordet solidaritet findes ikke mere, men dengang betød det, at man stod sammen. Og det brød de rige sig ikke om. Først pudsede de vægterne på dem, men uden held, og i sidste ende blev de nødt til at lukke dem ind i det, der kom til at hedde folkets ting. Ude på landet var der få stakler af den slags, men til gengæld mange rige bønder, og de sluttede sig også sammen, og sådan opstod der det, man dengang kaldte partier, og de havde selvfølgelig meget forskellige interesser. Ud af deres midte valgte de så folk, der kunne tale deres sag og forhandle med de andre, så folkets ting bestod i begyndelsen af folk, der kom fra dagligdagens og virkelighedens verden. De vidste også, at nok skulle de slås for deres egen sag, men de skulle også være fælles om at skabe et nyt og bedre Grozsenburg og få det

daglige liv til at hænge bedre sammen til gavn for både de fattige og de rige. Det gik godt i lang tid, men efterhånden møvede der sig en masse nye mennesker ind. De kom ikke fra virkelighedens verden. De havde ikke snavs på fingrene eller jord under neglene, til gengæld kunne de en masse fine ord og regnestykker, og så var de fast besluttet på at gøre karriere enten i deres eget parti, eller et andet, der var bedre. De manglede bare den glød, de gamle havde haft, de sloges ikke for nogle mål, de sloges for deres stole i tinget. Dengang havde man ikke knælepuder. Hvor de gamle havde snakket sammen, kunne de nye kun skændes, og det gjorde de ustandselig og for fuld kraft, og al den stridbarhed blev folket efterhånden så træt af, at de vendte ryggen til krakilerne og holdt op med at stemme.”

”Hvorfor stemte de ikke bare på de gamle, der havde gløden, i stedet for de der stridbare stræbere?”

”Årene var jo gået og de gamle med gløden var enten døde eller for gamle.”

”Så var der vel nye stakler med glød, de kunne stemme på,” indvendte pottemageren.

”Næh,” sagde den gamle og så pludselig sørgmodig ud. ”For det første var der jo ingen, der var rigtig stakkels mere. Alle havde ikke bare til dagen og vejen, de havde også fået råd til ikke så lidt luksus. Der var også sket det, at mange af dem, der knoklede for de rige, var holdt op med at være solidariske. De havde købt andele i de riges foretagender, og selv om andelene var så små, at de ikke betød en skid for, hvordan de rige drev deres foretagender og fortsatte med at snyde de fattige, så slukkede de der andele altså for lysten til at holde sammen.”

”Aha. Og hvad skete der så?”

Den gamle sukkede dybt. Han hældte den sidste sjat kaffe over i underkoppen. Så anbragte han en sukkerknald i sjatten. Den sugede langsomt kaffen op og endte med at flyde ud og forsvinde.

”Sådan,” sagde han, ”det hele gik i opløsning. Og så var der en stærk mand, der lovede at sætte en stopper for kævlet, og det sagde folket pænt tak til uden at tænke først, og inden de fik set

sig om, var Grozenburg blevet et hertugdømme igen med en fyrste i toppen.”

Han hældte sjatten tilbage i koppen og undskyldte, at han ikke kunne byde på hverken kavringer eller andet mundgodt, han havde kun sin aldersalmisse.

”Det gør ikke noget,” sagde pottemageren. ”Tror du, vi kan få den der solidarisme tilbage?”

”Det bliver ikke i min tid,” sagde den gamle og rystede bedrøvet på hovedet. ”Og heller ikke i din. Desværre.”

Med de ord i øret tog pottemageren bevæget afsked med den gamle. På vejen tilbage passerede han torvet. Her stødte han på den ene af børstenbinderens svende. Pottemageren smilede til ham, men det venlige goddaw, han havde parat på tungen, blev liggende og hans mund blev stående åben. For hvad var det dog han så? Svenden stod med en tiggerskål i hånden.

”Hvad er der sket?”

Svenden sendte pottemageren et forlegent smil. ”Jeg er færdig hos børstenbinderen,” sagde han stille.

”Færdig? Mener du fyret?”

”Ja,” sagde svenden. Hans smil forsvandt.

”Var han da utilfreds med dig?”

”Næh, det var han sådan set ikke, men når der nu ikke var nogen koste, der skulle bindes – ... ” Svenden lod sætningen hænge løst i luften og trak på skuldrene.

Værkstedet var åbenbart lukket, tænkte pottemageren. Hvorfor dog? Et kort øjeblik tænkte han på at lægge en mønt i tiggerskålen, men han opgav det. Det ville sikkert føles ydmygende.

”Jeg giver en øl,” sagde han. Så kom han i tanke om, at svenden ikke drak øl og rettede det til kaffe. Svenden sagde ja tak, hvorefter de gik over til Uffes fiskerestaurant og ind i skænkestuen, og her fik pottemageren så hele den sørgelige historie.

”Jeg ved godt, at det kun er mig, den er sørgelig for,” sagde svenden. ”Børge har kronede dage. Han får sine koste lavet omme

på den anden side af jorden. Der sidder der nogle skævbenede starutter i bare tæer og nøgne overkroppe, og de binder som gale fra seks morgen til ti aften for en løn, der kun ligger lidt over nul. Hvem kan slå det?"

"Næh," sagde pottemageren. "Du er vel godt bitter?"

"Naturligvis," sagde svenden. "Men jeg kan jo sådan set godt forstå ham."

"Kan du det?"

"Når jeg tager mig sammen, ja. Han vil jo gerne overleve."

"Men du har mistet respekten for ham?"

Svenden sendte ham et blik, der sagde mere end ja.

Pottemageren nikkede eftertænksomt. Han anede ikke, hvad der lå bag Børges nye måde at drive forretning på. Måske var det ren og skær griskhed. Måske var det af nød, som svenden sagde, fordi hans koste ikke kunne klare konkurrencen.

"Hvad tænker du på?" spurgte svenden.

"Det er hårde tider," sagde pottemageren.

"Ikke for Børge," sagde svenden.

"Nej, det er klart."

"Jeg skal klare mig for startalmissen."

Pottemageren så forbavset på ham. Startalmissen var halvt så stor som den almindelige almisse. "Det kan ikke være rigtigt," sagde han.

"Jo."

"Det er ikke retfærdigt," sagde pottemageren. "Det kan du da ikke leve af?"

"Næh," sagde svenden. "Jeg må ty til den her."

Pottemageren så på tiggerskålen og følte et voldsomt ubehag. Tiderne havde ændret sig, det var helt klart. Men han vidste igen ikke, hvad han skulle sige. At udtrykke sin medfølelse føltes forkert, når det der var brug for, var solidarisk handling. Og hvordan skulle den se ud?

Svenden sagde tak for kaffe, og så forlod de skænkestuen. Svenden gik i retning af fattiglemmernes kvarter, for der var han flyttet ud. Pottemageren så tungt efter ham og rystede på

hovedet. Gode gamle Grozsenburg var ikke, hvad det havde været engang, endda for ikke så længe siden. Han gik en omvej for at klare tankerne, og derved kom han tilfældigvis forbi domhuset. Her hang der et opslag på trætavlen, som højst overraskende sagde, at der næste dag skulle afsiges dom i krigsmodstandernes sag om Fyrsten, der havde brudt loven. Det var sandelig på tide, tænkte han, der er gået flere år.

Da morgenen gryede, havde han kun sovet få timer, så spændt var han. Havregrøden skovlede han i sig. Så gik han ud i værkstedet og kiggede på drejeskiven, men han blev hurtigt enig med sig selv om, at det var bedst at lade ler være ler og i stedet komme i god tid og få en god plads. Han tog den pæne søndagskavaj på og gik med rastløse skridt den korte vej til domhuset. Her havde han aldrig været før. Det højloftede lokale stod med nøgne vægge og var kun udsmykket med en kridhvid statue af en dame, der havde bind for øjnene og en vægt i hånden. Hun skulle vistnok forestille en græsk gudinde. Han kunne ikke huske hvad hun hed, eller hvad hun var gudinde for, men når hun stod her i retssalen var det vel for retfærdigheden, tænkte han, og det lovede jo sådan set meget godt.

Så kom vægteren ind og sagde, at alle skulle rejse sig. Derefter kom de kappeklædte dommere værdigt skridende og indtog deres pladser, tre trin over tilhørerne. Pottemageren spærrede forbavset øjnene op. Den midterste af dommerne – var det ikke den gråhårede ældre herre, der havde smilet så venligt til ham i rådhusets kælder engang for længe siden? Jovist. Ingen tvivl om det. En venlig dommer altså. Også det lovede godt.

Vægteren manede til stilhed. Den gråhårede dommer rejste sig og klarede stemmen, hvorefter han ganske kort og lakonisk meddelte, at Fyrsten var frikendt. Der var nemlig ingen paragraf, der hindrede ham i at gå i krig.

Knap havde han talt ud, før der lød høje protestråb fra den forreste bænk, hvor krigsmodstanderne havde siddet. Nu rejste de sig for at diskutere med dommerne.

“Nu ingen tumult!” lød det fra vægteren, men da hans ord

ingen virkning havde, begyndte han at svinge med sin piggede morgenstjerne. Og mens dommerne forsvandt ind i baglokalet for at fejre dommen med champagne sammen med Fyrsten, fik han i løbet af ingen tid salen ryddet og alle gennet ud på pladsen foran domhuset, hvor regnen var begyndt at sile ned. De højlydte protester fra den lille flok forstummede. De forsvandt i alle retninger med krumme våde rygge og med nederlaget som et tungt åg på deres skuldre. Vi var ikke nogen stor flok, konstaterede pottemageren fuld af skuffelse. Vi burde have været mange.

På vejen hjem kom han forbi rådhuset og gik ind for at stå lidt i læ. Mens han stod og ventede på bedre vejr, fik han lyst til at gense lovbogen. Han vidste godt, det var tåbeligt, dommen var jo afsagt, men han kunne ikke lade være. Så han gik ned i kælderen til den klatøjede klerk, der ikke alt for ivrigt fandt bogen frem og pustede en smule støv af den. Pottemageren slog op og stirrede forundret på siden. Der var noget galt. Kunne det være den forkerte side? Han slog op en gang til. Nej. Der var virkelig noget, der var helt galt. Der, hvor paragraffen skulle stå, var der kun et firkantet hul. Nogen havde klippet den ud. Han så forbløffet på klerken.

“Har der været nogen og låne den for nylig?” spurgte han.

“Næh,” sagde klerken.

Pottemageren så tvivlende på ham.

“Du er den sidste, der har lånt den,” sagde klerken.

“Der har ikke været nogen siden da?”

“Næh. Du så jo selv, der var støv på den.”

“Jeg var ikke den sidste dengang. Efter mig kom der en ældre herre.”

“En ældre herre?”

“Gråhåret.”

“Det husker jeg ikke,” sagde klerken.

“Slet ikke?”

“Her kommer så mange,” mumlede klerken og skævede distraet op mod kælderloftets korshvælvinger.

”Tak for lån,” sagde pottemageren og forlod den fåmælte kælderklerk, frarøvet alle sine illusioner.

Resten af vejen hjem gik han og funderede over, at det nok ikke var nogen tilfældighed, at retfærdighedens gudinde havde bind for øjnene, og at hendes vægt var skæv.

Det var sen aften, da det dundrede på døren. Pottemageren var ved at finde vej til alkoven. Han satte kammerstagen med tællelyset fra sig og åbnede. Udenfor stod fætter Frank sammen med sin kone og deres to børn med store bylter under armen. Regnen silede stadig.

”Jamen dog,” sagde pottemageren, ”hvad er der sket?”

Det fik han hurtigt forklaret. Fætteren var dårligt kommet over dørtrinnet, før munden gik, og han væltede alverdens beklagelser fra sig. Sagen var, smældede han, at lånekassen var en hårdhudet bandit uden hjerte og uden den mindste medfølelse. Han havde bare bedt om lidt henstand, nogle få uger, det var det hele, så skulle han nok klare at betale de renter, ingen tvivl om det, havde han sagt, de måtte da forstå, at han havde markedet imod sig, men herregud, de måtte da også vide, at de gode tider ville komme igen, for sådan er det jo, ikke sandt, det går op og det går ned, det ved vi jo, men hvad havde de satans skiderikker svaret, de ville ikke vente, ikke tale om, så værsgo, den gamle slægtsgård gennem otte generationer, hvad giver du mig, den gik på tvangsauktion, det bød de ham, uden at fortrække en mine, det var som et slag i ansigtet, ud skulle de, ham og konen og børnene, lige på en studs, så her til morgen blev de verftet ud på gårdspladsen, og alt hvad de fik lov at tage med sig var deres dyner, og af penge fik de kun lov at beholde nogle få skilling, lige nok til at tage dagvognen herover.

”Det var dog skrækkeligt,” sagde pottemageren.

”Det er ikke ordet,” sagde fætteren. ”Gud være lovet vi har sådan en god fætter, der kan hjælpe os i nøden.”

Det gik pludselig op for pottemageren, hvad der ventede ham, men som det venlige væsen, han var, hjalp han sine gæster af med det våde overtøj, og da han hørte, at de ikke havde fået

hverken vådt eller tørt, siden de blev sat ud, gik han straks i fadeburet og hentede, hvad han havde stående. Senere på aftenen, da al maden var spist og hans sidste øl drukket, fik han så resten af historien om den satans lånekasse.

“Den var også på røven,” sagde fætteren, der pludselig betjente sig af ord, der ellers ikke var gangbare på hans egn. “De havde lånt alt for mange penge ud, og de havde også købt nogle underlige guldindrammede papirlapper fra langt bortistan, der fra den ene dag til den anden ikke var noget værd. Bankerotten bankede pludselig truende på deres dør, og så slagtede de mig, de højrøvede idioter.”

“Hvad så nu?”

Konen brast i gråd og fik selskab af børnene. Fætter Frank fældede også en tåre.

“Du har jo dobbeltalkoven fra dengang, Marie levede,” sagde han grådkvalt.

Hvad så med mig, tænkte pottemageren, men han nænnede ikke at sige det midt i al hulkeriet. Han tænkte, han kunne sove på en hylde i værkstedet.

“Vi finder ud af det,” sagde han.

“Du er en guttermand,” sagde fætteren og tørrede kinderne. “Vi låner også dine dyner, ikke? Vores er våde.”

“Naturligvis,” sagde pottemageren, og så hængte de de våde dyner til tørre og gik til sengs. Pottemageren fandt et gammelt slidt hestedækken og lagde sig oven på den varme, men hårde lerovn.

Næste morgen blev han vækket af en ublid banken på værkstedets dør. Det var tiendemanden.

“Hvad vil du?”

“Du skal af med lidt flere dukater.”

“Det kan ikke passe. Du var her for en uge siden, og da betalte jeg.”

“Ja,” sagde tiendemanden, “dig er der ingen problemer med, du betaler altid til tiden. Det her, det er bare en ekstratiende.”

“Ekstratiende? Hvad har Lurendrejeren nu fundet på? Har staten

ikke dukater nok?"

"Dukaterne er ikke til staten."

Pottemageren stirrede forbløffet på ham. "Du kan da ikke opkræve tiende, der ikke skal gå til staten, vores fælles kasse? Hvem har bestemt det?"

"Den nye Fyrste og dem på knælepuderne."

"Hvem skal dukaterne så gå til?"

"Til lånekassen."

"Hold da op!" Pottemageren troede ikke sine egne øren.

"Ellers går den bankerot."

"Og hvad så?"

Tiendemanden sukkede og trak på skuldrene.

"Hvorfor skal jeg betale til det?" hvæsedde pottemageren. "Det er sgu da ikke min skyld, at lånekassen har sjusket med dukaterne. Eller spillet hasard. Eller hvordan de nu har smidt de fandens dukater væk."

"Gider du godt betale? Jeg har travlt."

Pottemageren blev pludselig flov over, at han var vred. Herregud, den stakkels tiendemand kunne jo ikke gøre for det. Han fattede sig og sagde pænt undskyld og betalte og lukkede døren uden at smække. Men det her var ligegodt for meget. Et var at have fætteren boende på ubestemt tid, men at han også skulle betale for lånekassens uansvarlige dumheder, det var da mere end urimeligt. Kassen var kommet i uføre på grund af sin grådighed, og nu skulle han både tage sig af fætteren og betale underskuddet, hvad mon retfærdigheden ville sige til det?

Ingenting, tænkte han bittert. Hun har bind for øjnene, og vægten vejer skævt. Men hvis jeg havde lånekassens direktør her, så ... – han fortrød tanken, for han var en fredens mand, der ikke kunne drømme om at kvæle nogen.

Da der var gået tre dage, hulkede konen stadig. Pottemageren prøvede at trøste hende, men det var ikke længere fætterens forliste fædrenegård, hun fældede tårer over.

"Jeg er så ulykkelig over, at vi ligger dig til last," snøftede hun.

Pottemageren tænkte, at det havde hun sgu også god grund til

at være, men han var for høflig til at sige det. Og i øvrigt kom fætter Frank ham i forkøbet.

“Min fætter tjente gode penge engang,” sagde han, “så det er vel naturligt nok, at han hjælper familien, ikke også Per?”

Det syntes pottemageren han måtte sige ja til, og af hensyn til konen nænnede han heller ikke at nævne, at tiderne havde ændret sig til det værre, så han kun havde til dagen og vejen. Folk var igen begyndt at nøjes med totommers krukker uden kulører, og de købte først, når de gamle havde så mange skår, at de ikke længere kunne bruges. Så der var ikke højvande i hans kasse mere.

“Der er også noget andet,” snøftede konen. “Hvad gør vi ved børnenes skolegang?”

“Det ordner fætter Per,” sagde Frank.

Så måtte pottemageren af sted til skoleholderen for at spørge, om han mon havde plads til to til. Skoleholderen sukkede. Han havde 48 i klassen, sagde han. Fyrsten havde for længe siden lovet, at skolen skulle være den allerbedste i hele verden, og den nye fyrste havde gentaget det. Men hvad var der sket? Skolestuen var proppet, så de sidste unger måtte sidde i vindueskarmen. Griflerne var gamle og knækkede, tavlerne knust, kridtet slidt op og malingen på den sorte tavle skallet af. Katekismerne savnede sider, og de der var tilbage havde alle sammen æselører og grimme mærker efter ost og æggemad. Fjerpennene var fløjet bort i den sidste storm, og blækket var tørret ind.

“Med andre ord, den rene jammer,” sagde pottemageren.

“Skolen er en ynke, og 48 i klassen er en ren katastrofe,” sagde skoleholderen, “men vi er jo gamle venner, og to til eller fra, hvad betyder det. Så kom med dem. De kan sidde på brændekassen, den er tom, for vi har ikke råd til at fyre. Og jeg kan alligevel ikke leve op til mine egne idealer.”

“Har du sådan nogle endnu?” spurgte pottemageren.

“Knap nok,” sagde skoleholderen tungsindigt, “så jeg kæmper med selvrespekten.”

Men børnene kom i skole, og fætters kone faldt pottemageren

om halsen og hulkede af taknemmelighed. Det var ret pinligt, også fordi fætter Frank tydeligvis ikke brød sig om den slags overdrevne følelsesudbrud.

Pottemageren følte efterhånden, at tunge sorte skyer lå over ikke bare hans skæbne, men hele landets skæbne. Så han blev glædeligt overrasket, da han en dag gik på torvet for at se den gamle hertugs datter. Hun var gået ind i politik, havde han hørt, i sin fars fodspor. Han huskede hende som en lille opvakt skolepige med lange hørgule fletninger og rank ryg. Nu stod hun på torvet og talte. Hun var ikke lille mere, og der var ikke spor af skolepige over hende, men opvakt det var hun, og ryggen stadig rank, det var tydeligt. Hun havde rejst land og rige rundt og holdt tale og fortalt, at hun ville stille op til klapkamp næste gang, for hun havde bedre ideer end lurendrejerens. Og kampen var allerede i fuld gang, for netop nu stod de to og mundhuggedes. Det viltre hår hvirvlede over hendes hoved som en gylden glorie, når hun gav igen på hans brovtende uforkammetheder.

“Du mangler alt det, der skal til for at lede landet,” råbte han. “Men du har pæne ben,” tilføjede han med et sjofelt blink i øjet til sine mandlige tilhørere.

“Var dig for dem,” sagde hun, “de sidder i næsen.”

Og sådan fortsatte de. Lurendrejerens viril mand, hun svarede med værdighed og intelligens. Han pralede af sine bedrifter, hun beskrev, hvordan både han og hans forgænger havde skævvredet landet og bragt det i uføre, så hun var nødt til at feje op efter dem. Pottemageren havde inviteret fætter Frank med, og han lagde hurtigt mærke til, at når den gamle hertugs datter fik bifald, stak Frank begge hænderne i lommen.

“Hun taler ellers godt for sig,” sagde pottemageren.

Det syntes fætteren ikke. “Hun har to store fejl. Hun er kvinde, og hun har rene hænder.”

“Så du lytter ikke til hende?”

“Nej, for hun går også i højhælede sko.”

Hun skulle åbenbart have været i træsko med halm for at tækkes fætteren, tænkte pottemageren. Han prøvede at se det for

sig. Det var ret svært. Hvad galt er der i elegance, tænkte han videre, det er jo det, jeg selv prøver at skabe ved drejeskiven, og det hun siger, er jo rigtigt. Han skelede igen til fætterren. Hver gang lurendrejerren gav sine angreb en lummer drejning, trak fætterren hænderne op af lommen og klappede.

”Jeg tror, jeg går hjem,” sagde pottemagerren. Han var blevet mere og mere træt af fætterren. Og så gik han hjem og skar en stor gren af asketræet og lavede sig et par solide klaptræer i overstørrelse.

Han brugte dem flittigt, da dagen kom, og hans anstrengelser var ikke forgæves. Datteren fik det største bifald og blev den næste hersker. Lurendrejerren var en dårlig taber, han gik rundt i krogene og skumlede og truede med, at hun ikke skulle få det let. Det fik hun heller ikke. Allerede da hun første gang gik forbi knælepuderne på vej til tronen, var der en, der stak benet bagud for at få hende til at snuble og knalde ansigtet i stengulvet. Og sådan fortsatte det. Hvad den moralske habitus angår burde Tinget naturligvis have været blomsten af befolkningen. Det var det ikke. Tinget burde også have stået sammen om at hale Grozsenburg op af hængedyndet. Halvdelen halede ned. Tinget burde have tænkt de nødvendige fælles tanker om at afværge alt det, der truede Grozsenburg, det stigende vand, de brændende flag verden over, de frygtelige varsler om bankerot fra de fremmede lånekasser, for ikke at tale om de skævbenede, der tog arbejdet fra grozsenburgerne med deres lave lønninger. Det gjorde de ikke. De tænkte kun på de benspænd, der kunne få den lyslokkede ned at ligge. Selv i hendes egen flok var der nogen, der forsøgte sig. Så det var alt i alt meget mistrøstigt. Folket var ramt af frygt. Frygt for de fremmede opkomlinge, frygt for fremtiden, frygt for fattigdommen. Bange for at se sandheden i øjnene, bange for at løfte i flok og fællesskab.

Efter at børstenbinderen havde lukket sit værksted, havde pottemagerren ikke set meget til ham. Han havde på fornemmelsen, at det var med vilje, han undgik ham. Men selvfølgelig kunne det ikke undgås, at de en dag løb ind i hinanden, og så

spurgte Pottemageren, hvordan det gik. Han fik et lidt undvigende svar, og så blev han nyfiden og inviterede på en øl i Uffes skænkestue, vel vidende at det ville Børge ikke sige nej til. Det var da også øllet, der løsnede op for hans tungebånd. Midt i krus nummer to gik der hul på hans fåmæltighed. "Jo, det gik jo fint til at begynde med, jeg fik mine koste lavet af de der skævbenede starutter til en rimelig pris. Karavellerne kom hjem med dem, også til en rimelig pris, og så kunne jeg sælge dem til en, hvad skal vi sige ..."

"Helt god pris," foreslog pottemageren.

Børge smilede skævt. "Nåh ja, jeg kunne ikke klage. Det var helt godt i forhold til de småpenge, de skævbenede fik, det må jeg indrømme. Men så skete der det, at de skævbenede havde været i stand til at lægge penge til side, og så kunne de pludselig selv købe alle materialerne og betale karavellerne, og så røg vores aftale. Fra nu af kan vi selv, sagde de, og hvorfor skulle de så beholde mig, hvad? Jeg var helt overflødig. De ville ikke engang have mine ideer til en ny slags koste. Dem kunne de selv finde på, det var ikke noget problem. Og alt det med koste havde de lært af mig!"

"Og hvad så?"

"Ja så rejste de hjem og lavede koste til den halve pris."

"Hvad gjorde du?"

"Ja, hvad tror du?"

"Du siger ikke du er på almisen?"

"Jo, og det er da bedre end ingenting. Nu går jeg bare og spekulerer. Jeg er ikke den eneste, der er på den, vel?"

"Nej, det er fætter Frank og hans kone også."

"Der ser du. Vi bliver flere og flere for hver dag, der går. Det kan ikke vare længe, inden Grozsenburgs kasse er tom. Der bliver færre og færre til at fylde den, og hvad sker der så? Tinget kan vi ikke bruge til noget, de bavianer bestiller ikke andet end at skubbe til den lyslokkede, så hun har nok at gøre med at holde balancen på sine høje hæle. Hvad fanden gør vi?"

"Ja, vi har et problem der," sagde pottemageren.

”Det bliver ikke bedre af, at vi fyrrer en masse kanonkugler af derovre i det fjerne, ud i den bare sandkasse til ingen nytte. Tænk hvad det koster.”

Han har vist skiftet mening, tænkte pottemageren. ”Du sagde da, det var storslået, at Grozsenburg kom på verdenskortet sammen med de store.”

”Gjorde jeg det?”

”Du var også glad for, at vores fyrste var blevet general og spankulerede i spidsen dernede i det varme sand med hævet sabel, medaljer på brystet og gyldne epauletter på skuldrene.”

”Jeg anede jo ikke, det ville blive så dyrt, vel?”

”Næh, krudt er kostbart.”

”Ja,” sukkede børstenbinderen. Men så kom han til at tænke på, at han hellere måtte sige noget positivt. ”Alt det er jo heldigvis fortid nu. Høvdingen du ved - ...”

”Ham med de tætsiddende øjne?”

”Han har lige for nylig nakket banditten. Midt om natten i buldermørke. I fjendeland.”

”Jeg har hørt det,” sagde pottemageren. ”Det så ikke godt ud.”

Børstenbinderen så på ham med et overbærende smil. ”Kan du ikke lide at se blod?”

”Det jeg mente,” sagde pottemageren, ”var at det skete helt uden rettergang.”

”Skid på det, han fik sgu, hvad han havde fortjent. Giver du et krus til?”

”Naturligvis, ” sagde pottemageren og gav tegn til tjeneren. Egentlig ville han have sagt noget om, at når demokratiet går i krig for at forsvare demokratiet, så er det da dårlig pædagogik ikke at vise dem, hvordan demokratiet fungerer i praksis med lov og ret, så de kan lære af det, men han opgav det. Børstenbinderen havde fået for meget øl til en fornuftig samtale om selvtægt og manglen på ægte og ansvarlig demokratisk adfærd.

Da han kom hjem, var fætter Frank helt fra den. Han bandede og svovlede, og munden stod ikke på ham. Hvad var der sket?

”Jo ser du, jeg gik ned for at spytte på lånekassen, så vred var

jeg – og så var den væk.”

”Væk, hvad skal det sige?”

”Der var kun syldstenene tilbage, dem huset havde stået på og så lidt brækket bindingsværk. Jeg gloede og kunne ikke forstå det, men så fik jeg forklaringen. De skævbenede havde hentet hele huset. Sagen var, at lånekassen havde lånt en masse penge af dem, og dem kunne kassen ikke betale tilbage, og så kom de skævbenede sejlene og overtog den. Den var ikke til at redde. Hele miseren kom af, at idioten i toppen af lånekassen overhovedet ikke havde styr på, hvad han foretog sig. Han havde lånt ud til højre og venstre til folk, der ikke kunne betale. Så de skævbenede satte ham af og sejlede hjem med både hus og gældsbeviser. Og hvad skete der med idioten? Blev han sat i gabestokken? Slæbte de ham til domhuset? Gav de ham bank? Næh, han fik tre sækfulde dukater, du – for at have kørt lånekassen i sæk, tre sækfulde! Hvad giver du mig! Han behøver ikke røre en finger resten af livet. Der er fandeme ikke nogen retfærdighed til mere.”

”Hvad med dig og dine lån? Jeg mener, hvis lånekassen ikke er der mere, hvad så?”

”Ja, det er det værste, nu skylder jeg ikke der, nu skylder jeg i en anden kasse, hvor de satans skævbenede sidder og maler profitten.”

”Aha,” sagde pottemageren. Han var i tvivl, om han skulle godte sig eller have medlidenhed. Han valgte det sidste, for han syntes, han skulle holde sig for god til det første. ”Du fortryder vel, at du lånte så meget dengang?”

Fætter Frank sendte pottemageren et ondt blik, men skiftede det hurtigt ud med et fjumret smil og sank sammen i stolen. ”Gjort er gjort,” sagde han og trak opgivende på skuldrene. Han vidste godt, at nu skulle han til at lære at være taknemmelig, men han havde svært ved det, så det kom kun til et meget spagt ”tak fordi du hjælper.”

Et kort øjeblik var pottemageren fristet til at sige, at man aldrig skal skræve mere, end bukserne kan holde. Men han tav. Han

havde talt med konen tidligere på dagen og vidste, at det kunne han trygt overlade til hende. Hun havde lagt alvorligt i kakkellovnen til den brovtende husbond. Så han nøjedes med at kigge på den sammenfaldne fætter og var lige ved at fatte medynk med ham. Ja ja, som et trøstens ord ymtede han noget om, at fra nu af kunne det forhåbentlig kun blive bedre, både for fætteren og for deres stakkels mishandlede Grozsenburg.

“Det tror du,” sagde fætteren. “Der er kasser, der er meget værre end lånekassen.”

Pottemageren så uforstående på ham.

“De er hundrede gange så store,” sagde fætteren. “De ejer flere dukater end der kan være i vores statskasse, selvom man propper den.”

Pottemageren forstod det stadig ikke. “Hvor ligger de kasser?”

“Ingen steder.”

“Hvordan skal man så finde dem?”

“De skal ikke findes. Det er dem, der finder.”

“Hvad finder de?”

“Værdifuldt bytte.”

“Jamen hvor er de?”

“Alle steder.”

“Der må da stå mennesker bag dem?”

“Det tror jeg ikke,” sagde fætteren og rystede på hovedet.

“Det lyder som noget vrøvl.”

“Det er det ikke,” sagde fætteren. “De har ingen boder på torvet, ingen huse, man kan gå ind i som i de gamle lånekasser. Det er som om de svæver i luften som sultne gribbe. De flyver fra land til land, som det nu passer dem, uden at spørge nogen om lov til at passere grænsen. Og så leder de, indtil de finder noget.”

Finder hvad? Det lød som endnu mere vrøvl, syntes pottemageren, og så spurgte han, hvad de kasser laver.

“Du mener, om de fremstiller noget, vi har brug for? Det gør de ikke. Ikke så meget som en knappenål.”

Så ligner de da lånekassen, tænkte pottemageren, den lavede heller ikke noget nyttigt. Eller noget man kunne spise for den sags

skyld. " Men hvad foretager de sig så?" spurgte han.

"Det er ikke sådan at forklare," sagde fætter Frank, "men det foregår på den måde, at det de finder, det er virksomheder, der ikke går helt godt. For eksempel et bådebyggeri. Så fyrer de direktøren og deler firmaet op i mindre virksomheder, sådan at de, der laver karaveller bliver et firma for sig, og de der bygger fiskerbåde bliver et andet firma. Det samme gør de med dem, der laver joller og master og sejl. Så venter de og ser tiden an. Nogle af firmaerne går skidt, og dem sælger de for en slik. Andre går godt, og dem lader de vokse, indtil de kan sælge dem med stor fortjeneste."

"Ligesom når man feder grise op for lånte penge?" sagde pottemageren.

"Det kan man sige," sagde fætter Frank. Han forstod godt hentydningen, men bed den i sig. Det var han nødt til. Hvad skulle han gøre uden dobbeltalkoven.

Det lød ikke som nogen rar kasse, tænkte pottemageren, men han kunne da godt se fidusen. Derimod kunne han ikke se, hvad den slags kasser havde med Grozsenburg at gøre. Hvad har vi af virksomheder, der kan deles op? Han prøvede at forestille sig, at hans eget værksted blev købt op. Men det kunne for pokker da ikke deles i to eller tre. Fætters angst for de der nye kasser måtte være en smule overdrevet. "Jeg tror, jeg vil tage det roligt," sagde han.

"Vent og se," sagde fætteren og rystede på hovedet.

Han var åbenbart blevet en uheldelig sortseer af alt det, han havde været igennem, tænkte pottemageren. Han håbede, det samme ikke ville ske for ham selv. Men han vidste godt, han var truet.

Tiden gik. I Tinget var klimaet isnende koldt og tonen frossen som knirkende is. Den lyslokkede krydsede sig frem mellem vågerne på sine høje røde hæle, men alle hendes gode hensigter sneede inde. Pottemageren fulgte hende med bekymring. Benspænd er svære at vare sig for, og så på tynd is. Den forandring, pottemageren havde håbet på, kom ikke.

Til gengæld kom den store overraskelse. En af de kasser, fætter Frank så sortsynsk havde advaret imod, havde fundet lille Grozsenburg, og hen over natten havde den købt hele landet, rub og stub, alt inklusive, lige fra bymidte til den fine sandstrand. Da grozsenburgerne intetanende vågnede den næste morgen, gik det som en løbeild gennem byen og videre ud i det lille land.

Grozenburg er solgt, Grozenburg er solgt. Til hvem dog, spurgte folk, men ingen kunne sætte navn på køberen. Ingen kendte ham, ingen havde set hans ansigt eller hørt hans stemme, det var som om en ond usynlig ånd havde været på færde og købt hele molevitten. Det kan da ikke være rigtigt, råbte folk, vi vil se køberen, få ham ud af den der kasse straks, vi vil tale med ham. Men der var ingen at tale med, alt hvad der var i kassen, var kvitteringen. Der stod, at Grozsenburg var kommet på andre hænder. Vi vil se de hænder, råbte folk, men de fik ikke noget at se, hverken hænder eller fødder eller spor af noget menneskeligt, og så gik de til slottet for at forlange en forklaring af den lyshårede, men slottet var lukket, Tinget ligeså, og da de gik hjem til hende i privaten og vækkede hende, var hun lige så forbløffet som alle andre. Og så begyndte rygterne naturligvis at løbe. Det hed sig, at det var lurendrejerens, der bag den lyslokkedes ryg havde sat salget i værk, hvad han selvfølgelig benægtede, men mistanken blev hængende, ikke bare til ham, men til enhver, der havde bare en lille smule at skulle have sagt, og rygterne blev ved at løbe og de vil nok aldrig stoppe, for kassen siger ingenting overhovedet, og hvem skulle ellers tale over sig?

I mellemtiden var den onde kasse uden tøven gået i gang med at skære Grozsenburg ud i små bidder. Kildebakkerne i vest blev skilt ud som det første firma. De frodige landbrug på den frugtbare egn skulle levere korn og mælk og smør og fedt flæsk. At det ville give stor profit, var der næppe tvivl om i kassen. Det var mere problematisk med resten. Men de havde en plan, de troede på. De skævbenede var jo kommet til muffen, de var begyndt at rejste ud i store luksuskaraveller for at se verden, og eftersom Grozsenburg var sådan et lille sødt eventyragtigt land, helt anderledes end

deres eget, så ville de nok komme i massevis for med egne øjne at se mærkværdighederne. Så inden længe var slottet gendannet som historisk hertugsæde med nypudset kobbertag og imponerende kanoner på brystværnet. Knælepuderne var smidt ud og erstattet med gamle antikke møbler, fundet på loftet. Den lyshårede blev klædt ud som historisk hertuginde og blev installeret som en slags nådigfrue, der skulle vise de besøgende rundt og forklare om fortiden på flere sprog, hvad hun jo var god til. Børstenbinderen fik også et job. Han blev anbragt i fangekælderen og var i åbningstiden iført lænker og slemme sår efter piskeslag og anden middelalderlig mishandling. Pottemagerens værksted blev også delt. Lerpotterne blev skilt fra som urentable, nu skulle han producere kulørt og smagløst tingeltangel til turistboden foran slottet. Det sukkede han naturligvis over. Til gengæld slap han for at føde på fætterens familie. Fætteren fik job med at køre møg i Kildebakkerne, og hans kone blev malkepige. Der skete i det hele taget voldsomme omvæltninger. Rådhuset blev bymuseum, og bogpasseren blev iført hornet hjelm og kyras og skulle hver time være med til at genopføre de gamle ridderdyster på ringriderbanen. Domhuset blev til stripbar, fordi det havde siddepladser og podie, og her blev dommerne sat til at servere champagne. De havde øvelsen.

Det mærkeligste ved alle disse store forandringer var, at forvirringen over alt det nye hurtigt fortog sig, og at Grozsenburgerne, der nu ikke længere var Grozsenburgere, men ansat i Corporation.groz, blev mere og mere glade for deres nye liv. Der var heller ikke en utroværdig Lurendrejer til at herske over dem, eller en lyshåret nymfe, der vaklede på sine høje røde hæle. De evindelige skænderier i Tinget, der aldrig førte til en eneste nødvendig beslutning, var de også fri for, nu hvor det velsignede Corporation.groz havde overtaget ledelsen og bragt orden i sagerne uden utidig indblanding fra politikerne. Corporation.groz fik også hurtigt gjort ende på eventyrene i ørkensandet, og de fremmedes afbrænding af grozsenburgernes elskede nationalflag blev erstattet med venligt og særdeles lønsomt handelssamkvem.

I takt med al denne foretagsomhed indfandt en salig tilfredshed og tryghed sig, og det er ikke for meget at sige, at befolkningen begyndte at leve lykkeligt og ikke et øjeblik savnede de gamle tilstande. Grozsenburg var gået over i historien og ville heldigvis aldrig genopstå. Et nyt og lykkebringende liv under Corporation.groz' varme vinger havde taget sin begyndelse.

Den eneste, der ikke tog del i glæden over alt det nye, var pottemageren. De daglige gøremål med turisternes tingeltangel hang ham så langt ud af halsen, at han overvejede at tage livet af sig. Hvor han end vendte sig, sprang alt det nymodens ham voldsomt i øjnene og gav ham kvalme. Den nye verden var ikke værd at leve i, grim som den var og i grunden ret uhyggelig. Men alt imens han gik og overvejede om han skulle hænge sig eller gå til bunds under Storåens hævede vandspejl, dukkede hånlatteren pludselig op i hans erindring. Den hånlatter der havde runget på torvet, da den uforskammede smædefigur blev rejst. Og så meldte vreden sig. Da han kom hjem den skrækkelige dag, var hans smukt svungne byzantinske vase jo faldet helt sammen og måtte kasseres. Han var godt klar over, at den ærgrelse han havde følt dengang, ikke hang helt logisk sammen med hans vrede over alt det slemme, der siden da var sket med hans land, men han kunne ikke se bort fra symbolikken. Det kan ikke passe, tænkte han, at den nye kasses manglende høflighed og anstændighed skal gå ud over det smukke, vi andre prøver at få ind i livet. Og når den så også lukker øjnene for, hvad verden virkelig trænger til, og det gør den jo – jeg kan ikke have det. Der må gøres noget ved det. Men hvad? Og af hvem? Mig?

“Mig? Ja, hvem ellers?” måtte han sige, for han følte sig pludselig forpligtet. Men også inspireret. Nu var han ikke den store tænkter, og når man dertil lægger, at problemerne med at lave verden om, sandt at sige aldrig har været små, så gik der nogle dage, inden han fik grublet færdig, men så havde han også en fuldt udfoldet plan. Fra nu af ville han bruge sine formiddage på at lægge sjælen til side og lave grimt nostalgisk flitterstads til turisterne – noget skulle han jo leve af – mens han resten af

dagen ville hellige sig den store opgave. Den bestod foreløbig af to dele. Den første var, at folket skulle rives ud af deres dorske uvidenhed. Den anden var, at anstændig opførsel igen skulle være det, der bandt samfundet sammen. Når de to problemer var løst, ville tiden være moden til en tredje del, hvor drømmen om et nyt og anderledes samfund skulle virkeliggøres.

Alt det var selvfølgelig en langt større mundfuld end han kunne klare ene mand, så han begyndte med at rejse land og rige rundt og tale med alt hvad der fandtes af kloge folk, som fyrsten havde fortrængt til landets afkroge. De første han opsøgte, var vejrmændene fra de to stokværk. Dem fandt han i en ydmyg kælder langt fra alfarvej, bortgemte, men ved godt mod og endnu mere vidende end før. Han udfrittede dem i timevis, og da han sent på eftermiddagen vendte hjem, nedfældede han deres svært forståelige viden i et sprog enhver kunne forstå, fordi han gjorde sig umage med at gøre problemerne og deres forskellige løsninger så enkle og indlysende, som de jo i virkeligheden var, når man først havde fattet dem. Han overtalte derefter bogtrykkeren – der viste sig at være en belæst og tænksof mand, der fuldt ud delte pottemagerens bekymringer – til at mangfoldiggøre de vigtige tanker, og om aftenen delte han så skrivelserne ud til folk på gaden. De næste mange dage fortsatte han med at udspørge andre kloge fagfolk om andre samfundsvigtige emner, og der var mange flere fornuftige fagfolk end man skulle tro, de var bare aldrig blevet hørt af hverken Fyrsten eller landets øvrighed, og da slet ikke af den nye kasse, der tværtimod havde gjort sit bedste for at holde dem borte fra folket. Hvad der absolut ikke skete med fine midler.

Hvad han således fik samlet af uvurderlig viden under sine besøg på loftkamre og i udhuse, og hvor de kloge folk nu ellers havde forputtet sig under Fyrstens enevælde, det var sandelig ikke småting. Og det var alt sammen viden, der var hårdt brug for for at få det gamle samfund ikke bare genskabt, men også fornyet og befriet fra de com- og grozkræfter og den selvished, som Fyrsten havde haft held til at besmitte landets indvånere med.

Når pottemageren præsenterede sine skrivelser for folk, var der mange, der rystede forarget på hovedet, og de fleste sagde nej tak. Men der var også en hel del, der tog godt imod dem og sagde, at dette var hvad de havde ventet på længe, og han opdagede til sin glæde, at han i takt med sin voksende ildhu mødte flere og flere af den slags åbne mennesker, der oven i købet lod skrivelserne gå videre fra hånd til hånd. Han erfarede, at han ikke var ene om at have gennemskuet den nye kasse og det, den havde for med Corporation.groz.

Den første dag havde han også givet Børge Børstenbinder et eksemplar, men det var, ikke uventet, blevet modtaget med en vis skepsis.

“Du løber panden mod en mur,” havde han sagt, “det er galmandsværk det du der er i gang med, det går aldrig. Og vi har det jo fint nok, ikke?”

“Det er ellers en gennemgang af alt det Fyrsten og Lurendrejeren har lukket øjnene for.”

“Det kan godt være, men altså – ”

“Du vil måske ikke læse det?”

“Øh,” sagde blikkenslageren. Men efter en tur i Uffes skænkestue og et krus godtøl ville han da ikke undslå sig, han ville også nødtigt tabe ansigt, så han sagde jo tak og gik hjem og læste. Og da de senere mødtes måtte han indrømme, at der var noget om snakken, så da pottemageren tilbød ham det næste skrivelseri, tog han faktisk imod det med nysgerrig velvilje.

Anderledes gik det, da pottemageren sendte nogle eksemplarer over til sure fætter Frank i Kildebakkerne. Men dovendyret derovre orkede ikke at læse alle de ord til ende, skrev han tilbage. “Det kan godt være du har ret, men det er bare ord, og ord fører ikke til noget som helst. Du spilder tiden med drømmerier, der ikke hører denne verden til.”

Pottemageren trak på skuldrene. Han burde have forudset det. Heldigvis fik han lidt opmuntring, da fætterens kone nogle dage senere var i hovedstaden for at betale renter til de skævbenede. Hun bankede på døren for at fortælle, at hun ikke var enig med sin

sure mand.

“Du har fat i noget der,” sagde hun. “Selvfølgelig skal vi drømme om noget andet end det rotteliv Corporation.groz har budt os, det er klart. Din fætter siger godt nok jeg er fuld af føleri, men er det så forkert? Jeg føler, at det der er sket er uretfærdigt, jeg har bare ikke kunnet sige hvorfor, men nu har du givet mig ordene, tak for det. Men jeg synes du skal have min arme mand undskyldt. At Frank ikke gider læse det, det er jo bare fordi nedturen har taget livsmodet fra ham. Udviklingen har kørt ham over, han har kun sit sløvsind at støtte sig til.”

“Det må være trist for dig,” sagde pottemageren. “Det var til gengæld en velkommen opmuntring du gav mig,” tilføjede han og gav hende resten af skriverierne med hjem. Det var efterhånden en ret stor stabel. “Ikke for at gøre fætter mere sur,” tilføjede han, “men fordi jeg føler, du er virkelig interesseret.”

Konen bedyrede, at det var hun. “Det er jo en masse god viden,” sagde hun. “Men viden gør det ikke alene, vel? Der må også ske noget. Har du tænkt over det?”

“Naturligvis,” sagde pottemageren. “Det bliver det næste skridt.”

Børstenbinderen havde spurgt om det samme, og da havde han svaret, at nu gjaldt det anstændigheden. “Kan du huske, hvad Fyrsten sagde? At de, der ikke er med os, er mod os – og fårene skal skilles fra bukkene? Og hvad tænkte du dengang, Børge?”

“Ja, hvad tænkte jeg? Jeg kan huske du sagde, det var noget skidt at dele folket midt over, for det var jo det, han gjorde. Men hvorfor skulle det egentlig være skidt?” Han smilede forlegent. “Ja, sådan tænkte jeg altså. Vi mennesker er jo forskellige, tænkte jeg, så det er vel meget naturligt, at vi deler os.”

“Det lyder naturligt, det er bare ikke frugtbart,” sagde pottemageren. “Vi har ganske rigtigt delt os i grupper alt efter synspunkter og interesser, men hvorfor skal vi sættes op mod hinanden? Så umodne har vi ikke lov at være. På en måde er det jo som om vi som folk er faldet tilbage til treårsalderen, hvor det hele som bekendt handler om mig, mig, mig. Eller til puberteten,

hvor det også er mig, mig, mig – i krig med far og mor og alle de andre idioter. Som samfund må vi gøre os fri af puberteten og blive voksne.”

“Mig, mig, mig?”

“Ja.”

“Du tænker på Fyrsten?”

“Han har en rem af huden.”

“Er det derfor du vil i gang med hvordan vi behandler hinanden?”

“Det er nødvendigt. Færdig med mig mig mig. Nu skal det hedde vi. Vi skal være voksne ansvarlige mennesker, der sammen finder ud af, at vi vil noget andet med vores land. Det har vi da en fælles interesse i.”

“Du vil have en ny stat?”

“Vi skal have et nyt samfund,” sagde pottemageren.

“Stat eller samfund, det kommer vel ud på et.”

“Der tager du fejl.” Pottemagerens stemme blev fast. “Staten, det er hær og flåde og nogen til at kradse tiende ind. Det er tørre trædesten og natvægtene og den slags, men samfund, det er noget helt og aldeles anderledes. Smag på ordet, Børge. Først sam, så fund. Sam fund. Mennesker finder sammen, og hvorfor gør vi det? Fordi vi vil have fællesskab. Og hvorfor vil vi det? Fordi fællesskabet giver os kræfter til at klare de problemer, vi ikke evner alene. Fællesskabet giver tryghed. Og fællesskab er bedre end alles kamp mod alle, og langt bedre end at være undertrykt af en eller anden dumbrudt magthaver for ikke at tale om en grådig og usynlig .com’er eller .groz’er uden samvittighed. Fællesskab - ja altså ...”

Pottemageren havde talt sig varm, men han fortsatte ikke med en enetale, tværtimod, for han vidste, at den grundpille der bærer fællesskabet er samtalen, også med tryk på sam, så det blev en lang snak, hvor han tålmodigt lyttede til børstenbinderens betæneligheder og tog dem alvorligt og gav ham udtømmende svar.

Den skeptiske børstenbinder begyndte da også at fatte, at det

han hørte ikke var fladtrådte floskler uden fyld, sådan som i Fyrstens tid, men ny gedigen viden, som han burde tage til sig, og sådan blev han en af de efterhånden mange, der var enige med pottemageren. Antallet voksede dag for dag, selv i Kildebakkerne var der nogle der vågnede og gjorde sig klar til kampen, takket være fætters kone. Hun var blevet en hyppig og ivrigt lyttende gæst hos pottemageren, og en dag sagde hun med rødmende kinder, at nu havde hun selv tænkt en tanke.

“Jeg har længe spekuleret over ordet kamp,” sagde hun. “Når jeg siger til folk, at vi må tage kampen op, så tænker de fleste straks på at vi må anskaffe os våben, og det er jo helt galt. Det er ikke mennesker, vi skal til livs. Kampen gælder den onde ånd, den der ansigtsløse kasse, der koster rundt med os og ikke vil os det godt. Det er pengenes ånd, vi skal til livs, hvis man ellers kan tale om penge og ånd i samme sætning. Det er den, vi skal have bugt med. Men når jeg siger det, så spørger de hvilke våben der bider på penge, og ved du hvad jeg så svarer?”

“Næh,” sagde pottemageren.

“Moral,” sagde hun.

Pottemageren smilede. Men hun blev ikke stødt.

“Jeg ved godt det lyder gammeldags,” sagde hun, “Men det er det, der skal til.”

Pottemageren var lige ved at falde hende om halsen, for det var jo det han selv mente. “Du har fuldstændig ret. God gammeldags moral. Det er den, der skal sejre i den sidste ende. Sammen med det, vi i fællesskab skal til at bygge op. For moral alene gør det ikke.”

Ret havde hun. Flere og flere begyndte at stille det spørgsmål, der langsomt, men sikkert var med til at få Corporation.groz til at gå i opløsning. I alle dele af landet spurgte man:

“Er det, de ansigtsløse foretager sig, moralsk rigtigt?”

Først blev folk overraskede, men så begyndte de at lytte, for det var længe siden, at nogen havde talt om moral. Og når der så blev fulgt op med nye spørgsmål som for eksempel: “Det, corporationen foretager sig – hvem gavner det egentlig? Gavner

det dig og mig?" så skete der et lille skred, der lidt efter lidt blev til en veritabel lavine.

Når det meste af en nation begynder at spørge sådan, så ryster jorden under magthaverne. Men helt let gik det naturligvis ikke. For selv i dette lille fredfyldte land fandtes der folk, der foragteligt fnyste ad både moral og andre frugtbare sager såsom fællesskab og fred og fordragelighed. Disse stivsindede personer vendte rask ryggen til og var fuldt tilfredse med Corporation.groz.

Det gjorde selvsagt pottemageren en smule bekymret. Han frygtede, at disse stivnakker nok aldrig ville ændre sig, og det gjorde de da heller ikke.

Det kom dog ikke til at betyde det helt store. Under de mange samtaler, pottemageren havde haft med Børge, havde de også talt om lånekassen. "Har du tænkt over," havde pottemageren spurgt, "hvorfor vores små beskedne ærinder skal blandes sammen med de grotesk store luftkasteller, kassen har gang i? Hvorfor skal vores penge gavne lånekassen og Corporation.groz og ikke os selv? De to tænker kun på grådighed og profit, ikke på at give os en hånd og hjælpe os med vores daglige arbejde. Hvorfor melder vi os ikke ud og laver en anden slags kasse, en der er vores helt egen?"

Børstenbinderen blev tom i blikket. Han havde ikke fantasi til at forestille sig, hvordan sådan en skulle se ud. "Det går aldrig."

"Kan du ikke se ideen? Hvis vi er mange nok, kan vi i fællesskab lave en lille kasse kun for den lille mand. Så kan de usolidariske spekulanter beholde deres for sig selv."

Børstenbinderen så skeptisk på ham. Han bar på bitre erfaringer. Men Pottemagerens nye tanker var ikke faldet på gold jord, og nu hvor lånekassen var på fremmede hænder og Corporation.groz gjorde livet surt for alle, var tiden inde. Så da pottemageren lagde et konkret forslag på bordet, var børstenbinder Børge straks med på ideen. Andre sluttede sig til, og der gik ikke længe, fra tanken var født til den en smuk dag sidst i maj blev virkeliggjort som 'Lillemandens fælleskasse' med demokratisk valgt bestyrelse og demokratisk valgt kasserer og en

formålsparagraf, der talte om både forsigtighed, ansvar og det almene vel. Og inden sommeren var ovre, havde folket sluttet op om den i så stort et antal, at 'Lillemandens fælleskasse' var blevet ryggraden i en helt ny slags samfund, der vendte ryggen til Corporation.groz.

Selv de skeptiske meldte sig. For eksempel kom fætters kone slæbende med sin mand. "Vi har noget at fortælle," sagde hun, "ikke også Frank?" Og så måtte Frank indrømme, at han nok havde undervurderet sin fætters mange ideer, og de ville gerne være med i den nye kasse, for det var jo folk, man kendte, der sad i ledelsen. Gode naboer for eksempel. Folk med ansigter, som konen sagde.

Man kan ikke på nogen måde sige, at 'Lillemandens fælleskasse' gik i krig med Corporation.groz. De var jo som David og Goliat og havde hver sit mål. Men tanken bag fælleskassen bredte sig hurtigt til at handle om andet end dukater. Navnet fælles blev knyttet til andre dele af samfundslivet, og det havde den virkning, at alle ordentlige mennesker vendte ryggen til alt, hvad Corporation.groz havde deres griske fingre i, og lidt efter lidt sygnede foretagendet hen som var det offer for den indre, giftige svamp den bar på, der hvor dens sjæl burde have siddet, hvis den havde haft en.

Da tiendemanden kom for at kradse penge ind til de skævbenede, der havde overtaget den gamle lånekasse, sagde pottemageren nej.

"Det kan du altså ikke," sagde tiendemanden, "du kommer i fangehullet, hvis du ikke betaler."

"Der er ikke plads til os," sagde pottemageren, "vi er alt for mange. Der er nemlig ikke én af os, der betaler. De slyngler kan gå bankerot, vi betaler ikke for deres rovdrift på landet."

Så måtte tiendemanden søge sig et andet job. De, der var rendt med lånekassen, gik ganske vist ikke bankerot, men de måtte acceptere nej'et, grozsenburgerne betalte ikke.

"Vi køber også postvognen tilbage," sagde pottemageren, hvorfor skal de ansigtsløse i Corporation.groz tjene penge på

vores breve uden at røre en finger? Og hvorfor - ..."

Ja sådan fortsatte det. Grozsenburgerne gjorde landet til deres eget. Alt det, Corporation.groz havde købt op, gjorde de til deres fælles ejendom. Og sådan skete det, at børstenbinderen kom op fra sit nedværdigende fangehul, den lyshårede smed parykken og hermelinskåben og sendte den forhadte Corporation.groz ud af riddersalen. Der blev sat nye stole op til nye folkevalgte, der forstod at samarbejde i fællesskabets ånd, og nationen brød ud i en jubel, der ingen ende ville tage, for pludselig vidste alle, at et helt nyt liv ventede. De nye folkevalgte skændtes ikke, men brugte deres fælles kræfter på nationens ve og vel. Pottemageren vendte tilbage til sit værksted og smed flitterstadset på møddingen for i stedet at hellige sig de byzantinsk smukke svungne vaser. De kom til at sælge helt pænt, thi med den nye tænkemåde havde folket også fået sans for livets og kunstens ægte glæder, og de havde lært at gennemskue flitterstadsets forløjede hulhed. Alt det gik de nu i gang med at smide ud. Der var utrolig meget af det, for glimmer og simili var i virkeligheden det eneste, Corporation.groz havde været god til.

Der gik kun et enkelt skår i al denne lyksalighed. Det skete, da de få, men rige surmulende tabere listede sig til at vælge Lurendrejeren som deres repræsentant i tinget.

"Er det virkelig moralsk rigtigt?" spurgte folket.

Hertil svarede pottemageren: "Det ville være umoralsk at nægte ham den ret, vi andre har."

"Er du sikker på det?" sagde fætters kone.

"Ja," sagde pottemageren uden tøven.

Hun så skeptisk på ham. Men pottemageren smilede.

"Sagde du det ikke selv?" sagde han. "Den nye tid kræver, at vi opfører os moralsk og ikke nægter andre at have nøjagtig samme rettigheder."

Så nikkede hun. "Du har ret som altid. Men det er nok alligevel bedst, at vi holder skarpt øje med ham."

"Naturligvis," sagde pottemageren. "Det hører med til moralen."

Så kyssede hun ham på begge kinder og rejste hjem til

Kildebakkerne for at fortælle sin mand om alt det vidunderlige, der var sket.